

DER JUDE

צייטשריפט

פיר אלע יודישע אינטערעסען.

ערשיינט יעדע וואך.

פערלאג: חברה „אחיאסף.“

דער פרייז פיר רוססלאנד:
גאנץ יאהרליך —.5 רובל.
האלב יאהרליך —.3 „
פיערטעל יאהרליך 1.50 „
מען קען אויך אויסצאהלען אין 3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רובל
דען 1טען אפריל — 2 „
דע 1טען אויגוסט — 1 „
איינצעלנע נומערן 15 קאפ.— 30 העללער.
ענדערן די אדרעס קאסט 20 קאפ.

אבאנאמענטס־פרייז יאהרליך:
אסטרייך-אונגארן —.12 קראנען
האלביאהריג —.6 „
פירטעליאהריג —.3 „
דייטשלאנד —.10 מארק.
ארץ ישראל —.12 פראנק.
אנדערע לענדער —.15 „
אמעריקא, ענגלאנד —.10 שילינג

פרייז פון מודעות (אנצייגען):
פיר יעדער קליינע שורה פעטיט 20 העללער, 25 פפעניג, 10 קאפ.

Krakau, 25 April 1901. נומער 17. קראקוי״א, אייר תרס״א.

ה. תרס״א ← וואכען־קאלענדער (לוח) ← 1901					
די טעג פון חודש	וואך	אייר אפריל־קוויטשען		נייער ס. אפריל	אלט. ס. אווריל
ט׳	זונטאג			28	15
י׳	מאנטאג			29	16
י״א	דינסטאג			30	17
י״ב	מיטוואך		מאי*)	1 (*	18
י״ג	דאנערס.			2	19
י״ד	פרייטאג			3	20
ט״ו	שבת	פרשת אמור.		4	21

קורצע פערצייכנונגען פון דער יודישער געשיכטע.

טאג	יאהר	
ט׳	ה.שכ״ג	פערברענט אין מורציה 15 אנוסים, צווישען זיי בעריהמטע חכמים.
י׳	התדכ״ט	געשטארבען הר״ר דוד אדמו״ר פון טאלנא.
י״א	ד.תתס״ג	„ רבנו יצחק אלפסי.
י״ב	ה. רל״ו	געהרג׳ט עקדה״ש ר׳ אברהם ב״ר יעקב אין פראג.
י״ג	ה. תפ״ו	געשטארבען הר׳ משה ראב״ד אין ווילנא.
י״ד	ה.תל״א	האט מען גוזר געווען ארויסטרייבען יודען אין אונגארן.
	ה. תרנ״ו	געשטארבען אין קאוונא הרה״ג ר׳ יהושע יוסף פרייל.
ט״ו	ה. כ״ו	האבען קאטהאלישע גלחים אין וויען גוזר געווען אז אלע יודען זאלען טראגען א שאנדפלעק אויף די קליידער און נישט בויען קיין נייע שוהלען און בתי מדרשים.

אינהאלט.

צו אבאנירען:

אין קראקא:
Administration „DER JUDE“, Krakau, Gertrud/ 16.

אין ווארשא:
Verlag „Achiasaf“, Warschau, Postkiste Nr 25, mündlich: Twarda 6, Thür 4.

אין וויען:
E. Torczyner, Wien II. Krumbaumg. I.

אין לאדז: ביי אונזערעם פערטרעטער:
S. Hochberg, Lodż, Cegielnianastr. 36.

דער „יוד“ איז אויך איינגעטראגען אין דער צייטונגספרייזליסטע דער ק. ק. עסטרייכישען פאסט, אונטער דער נומער: 1920 a Nachtrag VII.

III. Jahrgang. **DER JUDE.** Nr. 17

ציימשריפט
פיר אלע יודישע אינטערעסען.
ערשיינט יעדע וואָך.
פערלאג: חברת „אחיאסף".

אבאנאמענטס פרייז יאהרליך:
אסטרייך-אונגארן —.12 קראָנען.
האלביאהריג —.6 "
פירטעליאהריג —.3 "
דייטשלאנד —.10 מארק.
ארץ ישראל —.12 פראנק.
אנדערע לענדער —.15 "
אמעריקא, ענגלאנד—.10 שילינג.

פרייז פון מודעות (אנצייגען):
פיר יעדע קליינע שורה פעטיט
20 העלער, 25 פפעניג, 10 קאפ.

Erscheint Donnerstag.

דער פרייז פיר רוססלאנד:
גאנץ-יאהרליך —.5 רוביל.
האלב-יאהרליך —.3 רוביל.
פירטעל-יאהרליך 1.50 רוביל.
מען קען אויך אויסצאהלען אין
3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רוביל
דען 1טען אפריל — 2 "
דען 1טען אויגוסט — 1 "

ענדערען די אדרעססע קאסט
20 קאפ.

קראקויא, אייר תרס"א. נומר 17. Krakau, 25 April 1901.

מיר בעטען זעהר אונזערע געעהרטע אבאנענטען, ביים אריינשיקען די צווייטע ראטע, ווי אויך יעדעס מאל, ווען זיי שרייבען צו אונז, אזוי גוט זיין צושרייבען דעם № פון זייער באנדעראלל; דאס איז אונבעדינגט נייטהיג אום צו קענען שנעל און פונקטליך אויספיהרען וואס אונזערע אבאנענטען פארדערן פון אונז.

די אדמיניסטראציאן פון „יוד".

די קאלאניעס אין ארץ ישראל.

דער אדעסער קאמיטעט האט צו זיין 10-יאהרעדיגען יובילעאום ארויסגעגעבען א בעשרייבונג פון אלע יודישע קאלאניעס אין דעם הייליגען לאנד. אין דער בעשרייבונג עפענט זיך פאר אונז אין ציפערן און אין טרוקענע פאקטען א קלארעם בילד פון דעם, וואס איז דערגרייכט געווארען ביז איצט אין ארץ־ישראל. די קאלאניזאציאן האט מען אנגעהויבען פול האפענונג און התלהבות. מען האט געמיינט אין אנהויב ארבייט. דאס עס קומט שוין די צייט פון גאולה און אז אין גיכען וועט ענטשטעהן אין אונזער אלטען פאטערלאנד א גרויסע יודישע בעפעלקערונג, וואס וועט ווערען א געזונטער און שטארקער פונדאמענט, אויף וועלכען מען וועט קענען רוהיג און זיכער בויען דאס ווייטערדיגע לעבען פון אויפגעשטאנענעם יודישען פאלק. א הייסע התלהבות האט געברענט אין די הערצער פון דער יודישער יוגענד, וועלכע האט געזעהן פאר זיך א הויכעם אידעאל — צו פיהרען דאס פאלק קיין ארץ ישראל און עס איבערצומאכען אוים א פאלק פון סוחרים און קרעמער פאר א פאלק פון ערדארבייטער. וויפיעל שענע האפנונגען זענען געווען פערבונדען מיט דער גרינדונג פון יעדער איינצעלנער קאלאניע, וויפיעל גבורה און העלדענטהום ליגט אין דער ארבייט פון די קאלאניסטען, וועלכע האבען געוואלט ווערען א מוסטער פאר די שפעטערדיגע, וויפיעל ליעבע און ריהרענדע ערגעבענהייט צו אונזער אלטען לאנד איז אויסגעגאסען איבער דאס גאנצע לעבען פון די ניי אנגעקומענע יודען. און וויפיעל האפענונגען זענען צוטראטען געווארען און וויפיעל לעבענס זענען אומגעקומען אין דער שטילער און גרויסארטיגער מלחמה פאר די יודישע צוקונפט!...

נעמט די קאלאניע עין זתים, וואס איז געגרינדעט געווארען מיט 10 יאהר צוריק פון דער מינסקער חברה „אגודת אלף". מיט א קליינעם קאפיטאל פון 700 רובל, וואס יעדער מיטגליעד האט געזאלט געבען אין קליינע ראטעס, אויסגעלעגט אויף עטליכע יאהר, האט מען געהאפט צו קומען אזוי ווייט, דאס אין 10 יאהר זאל יעדער פון די 100 מיטגליעדער קריגען פארטיגע וויינגערטנער מיט פארטיגע הייזער — און זעהט וואס עס איז איצט פון דער קאלאניע געווארען: וויינגערטנער, וועלכע טריקענען פון יאהר צו יאהר אליין מעהר אוים, ווייל די קאלאניע איז דורך ניטגעניטהייט געגרינדעט געווארען אויף קאלכ-ערד, וואס טויג נור צו עהלבערטען. אונבעוואהנט און וויסט איז די קאלאניע, און טרויעריג קוקען די שווינדזוכטיגע צווייגען, וועלכע דערצעהלען נור פון פערלאשענע האפנונגען...

נעמט הדרה און זעהט, מיט וואס פאר א עקשנות און בעהארצהייט האבען די קאלאניסטען מלחמה געהאלטען נעגען דאס געלע פיבער, וואס הערשט אין דער קאלאניע וועגען איהרע גרויסע בלאטעס און זומפען. יעדעס יאהר האט צוגענומען נייע קרבנות, אבער די קאלאניסטען האט עס ניט אבגעשראקען; די ליעבע צום הייליגען לאנד און די גרויסע אויפגאבע, וואס די קאלאניסטען האבען זיך געשטעלט, האבען זיי געמאכט פאר העלדען, וועלכע האבען געקוקט אויף זייער ארבייט ווי סאלדאטען, וואס געהען אין א מלחמה צו שטרייטען פאר א גערעכטע זאך...

פיעל, פיעל האבען די קאלאניעס צו דערצעהלען פון דער שטילער און גרויסער מלחמה, וואס האט זיך אבגעשפילט ווייט פון אונז, פון דער מלחמה, וועלכע האט צו פערצייכנען פיעל פערלארענע האפנונגען, אבער אויך פיעל געוואונענע נצחונות, דען ווי שלעכט עס איז ניט די איצטינע לאגע, ווי גרוים עס זענען ניט די קרבנות, וועלכע עס האט צוגענומען די קאלאניזאציאן, קענען מיר דאך פעסט און זיכער אנרופען אונזער ארבייט און די דערגרייכטע רעזולטאטען אין ארץ־ישראל פאר א גרויסען נאציאנאלען נצחון, פאר א גרויסען און וויכטיגען טריט אין אונזער געשיכטליכען לעבען. די יודישע פעלדער, די גרויסע וויינגערטנער מיט די גוטע ווײנען ווייזען, אז ניט אומזיסט איז געווען די ארבייט פון 20 יאהר, אז ניט אלע מיליאנען זענען געווען אומזיסט ארויסגעווארפען און אז ניט אומזיסט איז געווען די מיה און דער פיין פון די קאלאניסטען. פון זייער שוויים, פון זייערע צרות, פון זייערע אבגעגעבענע לעבענס איז אויפגעשטאנען א גאנצע צייל פון קאלאניעס, וועלכע וועקען און שטארקען אומעטום דאס נאציאנאלע געפיהל און פערטרייבען מיט זייער פרישען לעבעדיגען גייסט די שרעקענישען פון פערלאזענקייט און טויט, וואס הערשען אומעטום אין פאלעסטינא. די קאלאניעס וועקען ניט נור או־

מעטום דאס בעדערפֿניש צו אַ נייעם ווירטשאַפֿטליכען לעבען, זיי הויבען אויך אן צו ווערען דער אָרט, פֿון וועלכען מיר וואַרטען אויף אַ געזונדעס גייסטיגעס לעבען. מיט פֿרייד לייענען מיר פֿון ביבליאָטהעקען און חברות, וואָס געפֿינען זיך אין די קאָלאָניעס, פֿון אייגענע אויסגעקליבענע קאָמיטעטען, וואָס הויבען אן צו פֿיהרען די קאָלאָניעס אנשטאַט די פֿריהערדיגע אַדמיניסטראַטאָרען, און אפילו ביי די בעשרייבונג פֿון די שולען, וואָס זענען פֿאַרהאַן אין יפו און אין די קאָלאָניעס, קען די קריטיק ניט דערשטיקען אין אונז דאס פֿרעהליכע געפֿיהל, ווען מיר הערען, דאס אין די שולען ווערט אַלעס געלערנט און גערעדט אין העברעאיש און דאס אונזער אַלטע נאַציאָנאַלע שפּראַך הויבט אן צו פֿערטרייבען פֿון אַלע שולען די פֿראַנצויזישע שפּראַך.

אין דער אַרבייט אין ארץ ישראל שטעהען מיר שוין אַזוי ווייט, אַז אפילו די איצטיגע שווערע צייט קען אונז צו קיין יאוש ניט ברייגגען, ווייל מיר זעהען פֿאַר זיך אַ בנין וואָס שטעהט אויף אַ געזונטען פֿונדאַמענט; אמת די אַרבייט געהט פּאַמעליך, צו פּאַמעליך, אַבער מיר דאַרפֿען נור אויף איין מינוט אויפֿהערען צו טראַכטען וועגען די איינציגע ציגעל, וואָס ווערען מיט אַזוי פֿיעל מיה צוזאַמענגעשלעפּט, און אַ קוק טהון אויף די גאַנצע אָבגעטהונענע אַרבייט, און די האָפֿענונג הויבט אן ווידער צו לייכטען אין אונזערע אויגען און מיט מעהר זיכערהייט הויבען מיר אן צו קוקען אין די ווייטע צוקונפֿט.

די קאָלאָניזאַציאָן אין פּאַלעסטינא האָט בעקומען איהר אנהויב נאָך אין 1855 יאָהר. דאַן האָט משה מאָנטעפֿיאָרע געגרינדעט אַ פּלאַנטאַציע פֿאַר פֿרוכטבוימער. אין יאָהר 1870 האָט די חברה כל ישראל חברים געגרינדעט ביי יפו אַ שולע פֿאַר לאַנדווירטשאַפֿט, וואָס איז בעקאַנט אונטער דעם נאָמען מקוה ישראל. איבער 8 יאָהר אַרום איז אויך געגרינדעט געוואָרען די ערשטע יודישע קאָלאָניע פתח תקוה. די גרויסע בעוועגונג צו קאָלאָניזירען ארץ ישראל האָט זיך אנגעהויבען ערשט שפּעטער אין די 80־ער יאָהרען, בעת עס האָט זיך אנגעהויבען אין רוסלאַנד די אַרבייט פֿון די חובבי ציון. די ערשטע קאָלאָניע פֿון די רוסישע יודען איז געוועזען ראשון לציון, זי איז געגרינדעט געוואָרען אין יאָהר 1882.

צוזאַמען פֿערנעמען אַלע יודישע קאָלאָניעס 313,067 דונאַם (אַ נערך פֿון 30,000 דעסאַטין), איינוואָהנער אין די קאָלאָניעס זענען דאָ 5592. מיט וויינטרויבען זענען פֿערנומען 27934 דונאַם, (מאַנדלען, אַבריקאָסען, אַפּעלסינען, עהלבירטען א. ז. וו.) 12,704 דונאַם, מיט גערטנער 634 דונאַם, מיט געטריידע 139,075 דונאַם, מיט וועלדער 482 דונאַם. הייזער זענען דאָ אין אַלע קאָלאָניעס 695, פֿערד און מוילאייזלען 718, אָקסען 456, קיה 1335, שעפּסען און ציגען 2142, אייזלען 388. אין גדרה, רחבות, ראשון לציון, פתח תקוה און זכרון יעקב געפֿינען זיך מיהלען, אין ראשון לציון און אין זכרון יעקב גרויסע ווײנקעלער, אין פתח תקוה און ראש פנה עהלפֿאַבריקען, אין ראש פנה אַ וועבעריי פֿון זייד, אין מתולה געפֿינען זיך פּלאַנטאַציעס פֿון טאַבאַק, אַרום איינִיגע קאָלאָניעס זענען פֿערפֿלאַנצט געוואָרען גרויסע וועלדער, דורך וועלכע עס זענען אויסגעטריקענט געוואָרען פֿיעל בלאָטעס און דער קלימאַט איז געוואָרען פֿיעל געזונטער. די איצטיגע שלעכטע לאַגע איז ענטשטאַנען דורך דעם, דאָס אין די קאָלאָניעס מיט פֿעלדווירטשאַפֿט האָבען די קאָלאָניסטען צו וועניג ערד און דאָס די קאָלאָניעס, וועלכע פֿערנעהמען זיך מיט ווײנבוי, קריגען ניט קיין אָבזאַץ פֿאַר זייער גאַנצען וויין.

ווען זאָל זיין דער קאָנגרעס?

אין ציוניסטישען לאַגער ערוואַרטעט מען מיט אינטערעס און זאָרג די אסיפה פֿון אַקציאָנסקאָמיטעט, וועלכע בעדאַרף זיין אַנפֿאַנג פֿון חדש מאַי אין וויען. די וויכטיגסטע שאלות, מיט וועלכע די אסיפה האָט זיך צו בעשעפֿטיגען, זענען די „קאָלאָניאַלבאַנק" און די פֿראַגע, צי עס זאָל הייַיאָהר זיין דער 9־טער קאָנגרעס. עס זענען פֿאַראַן פֿיעל אנגעזעהענע ציוניסטען, וועלכע זענען דאַנעגען, אַז עס זאָל איבערהויפּט דאָס יאָהר זיין אַ קאָנגרעס, ווענינסטענס אַז דער קאָנגרעס זאָל דיענען דער דעמאָנסטראַציאָן פֿאַר דער אויסענוועלט אָדער אפילו אַלס מיטעל פֿאַר אַגיטאַציאָן.

נאָר, ווי עס ווייזט אויס, וויל דער וויענער קאָמיטעט האָבען דעם קאָנגרעס, און כדי דער קאָנגרעס זאָל זיין אַרבייטס־פֿעהיג, איז זעהר וויכטיג, אַז דער קאָנגרעס זאָל זיין אַזוי שפּעט ווי נור מעגליך. דאָס וואָלט געבראַכט פֿיעל נוטצען. ערשטענס וואָלטען די רעפֿעראַטען, וועלכע שטעלען זיך וואָס אַמאָל אַרויס אַלס נייטהיגער, געקאָנט מיט מעהר גרינדליכקייט אויסגעאַרבעט ווערען. איבערהויפּט די וויכטיגע רעפֿעראַטען איבער גייסטיגע און ווירטשאַפֿטליכע הייבונג פֿון פֿאָלק, וועלכע זענען ביז איצט מיט וועניג אינטערעס און זעהר אָבערפֿלעכליך בעהאַנדעלט געוואָרען, פֿאָדערן אפילו פֿון אַזעלכע, וואָס זענען אַם בעסטען בעקאַנט מיט דעם ענין, אַזוי פֿיעל מיה און צייט (ווי למשל זאַמלען און אויסאַרבייטען סטאַטיסטישע דאַ־

פֿעלעטאָן.

פֿון חומש אַרויס.

(קליינע מעשיות פֿאַר גרויסע קינדער).

חנוך דער פֿרומער.

די מענשען האָבען אנגעהויבען פֿערדאַרבען צו ווערען. זיי האָבען זיך פֿערמעהרט און אַלעס האָט געוואָלט לעבען פֿון אַקערבוי און פֿון פּאַסען שאָף. דאָס זענען געוועזען די איינציגע צוויי הויפּט־פּרנסות פֿון אַ גאַנצער וועלט מענשען. צו עפּיס אַנדערש האָבען זיך סך־הכל דריי אָדער פֿיער גענומען און מעהר נישט.

אַזוי לאַנג ווי אַלץ איז גלאַט צוגעגאַנגען, האָט נאָך יעדער געקענט האָבען צו עסען. קיים האָט זיך אָבער געמאַכט אַ שטיקיל אומגליק: אַ וואַסער, וואָס האָט פֿערפֿלייצט דאָס פֿערזייעטע פֿעלד, אָדער אַ מגפה אויף די בהמות, וואָס האָבען געגעבען מילך, זענען שוין גאַנצע משפחות געבליבען אָהן אַ שטיקיל חיונה. און אַז דער הונגער האָט זיך געשטאַרקט, אַז דער מאָגען האָט געמאָהנט דאָס זייניגע, האָט מען געבעטען אונטערשטיצונג ביי אַנדערע מענשען. און אַז די מענשען האָבען נישט אַליין געגעבען, האָט מען ביי זיי גענומען מיט געוואַלט.

חוץ די דאָזיגע אומגליקליכע, וואָס זענען געבליבען אָהן פּרנסה דורך פֿערפֿלייצונגען אָדער מגפות, האָט זיך נאָך געמאַכט אַ גאַנצע כתה מענשען, וואָס האָבען זיך מפרנס געוועזען נור פֿון רויבעריי און אויסכאַפּעריי. דאָס זענען געוועזען אַזעלכע בריות, וואָס האָבען נישט געקענט אָדער נישט געוואָלט אַרבייטען אין פֿעלד אָדער פּאַסען שאָף, נאָר זיי האָבען זיך פֿערלייגט לכתחלה אויף אויסכאַפּען ביי אַנדערע, ווייל אויסכאַפּען ביי יענעם איז גרינגער ווי אַרבייטען אַליין.

איבערדעם האָבען די מענשען פֿון יענעם דור זיך נור כסדר אַרומגעריסען און אַרומגעשלאָגען איינער מיט דעם אַנדערען ווי ווילדע חיות. דער האָט ביי דעם אויסגעכאַפּט און יענער האָט זיך געוועהרט מיט אַלע כחות . . .

איינער איז נור געוועזען אין דעם גאַנצען דור, וואָס האָט זיך נישט מיט קיינעם געשלאָגען; ער האָט ביי קיינעם נישט אייסגעכאַפּט און קיינער האָט נישט געהאַט וואָס אויסצוכאַפּען ביי איהם. דער איינער איז געוועזען חנוך בן־ירד.

פֿון זיין לעבען איז נור אַזוי פֿיעל בעקאַנט, אַז ער איז זעהר פֿרום געוועזען. „ער געהט מיט גאָט", האָט מען אויף איהם געזאָגט. ער איז אויך יונגערהייט געשטאָרבען. אַנדערע מענשען פֿון זיין דור האָבען געלעבט איבער 900 יאָהר און ער קוים 365 יאָהר. „גאָט האָט איהם צו זיך גענומען, ווייל די ערד איז נישט ווערט געוועזען צו האָבען אַזאַ מענש", האָט מען געזאָגט ווען ער איז געשטאָרבען.

טען), אז מען מיז זיך צו אזא רעפעראט וועניגסטענס א האלב יאהר פארבערייטען, ווען מען וויל זיך נישט בענוגענען מיט אפאר עהרליך געמיינטע פראזען, וועלכע ברייגגען אבער גאר קיין שום נוטצען ניט. אבער אויך פאר די דעלעגירטען־וואהלען וואלט זעהר וויכטיג געווען דעם קאנגרעס וואס שפעטער צו מאכען. עס וואלטען דאן געקאנט אויסגעקליבען ווערען מענשען, וואס ווילען באמת ארבייטען, נישט נור שענע בעלי־בתים, וועלכע פאהרען צופעליג אין א באד אדער אזוי צום פערגניגען. מעגליך אז איינער אדער דער אנדערער דעלעגירטער וואלט אין אנ'אנדער צייט, ד. ה. נישט אין די זומער־חדשים, דורך זיין בעשעפטיגונג פערהינדערט געווען צו פאהרען צום קאנגרעס, נאר דער שאדען וואלט נישט אזוי גרויס געווען ווי דער אויבען דערמאנטער נוטצען. חברות און געזעלשאפטען וואלטען געהאט צייט צו קלויבען געלד און צו שיקען אזוינע דעלעגירטע, וועלכע זיי ווילען האבען נאך פרייער וואהל, זיי וואלטען נישט געווען געצוואונגען צו שיקען דוקא אזעלכע, וואס פאהרען אויף אייגענע הוצאות. דאס זענען אזעלכע פארטהיילע, וואס ווארפען זיך יעדערן אויף ביים ערשטען בליק, ווען מען רעדט דערפון, דעם קאנגרעס אבצולעגען אויף נאך סכות. ווער שמועסט נאך פון דעם גרויסען נוטצען, וועלכע מיר וואלטען געהאט דורך דעם, וואס מאנכע מיינונגספערשיעדענהייטען וואלטען זיך אויפגעקלערט און מאנכעס מיטעל פון ארגאניזאציאן וואלט דורכגעפיהרט געווארען, וואס איז ביז איצט נישט געשעהען. אפשר וואלט אויך ביז דאן געקאנט אריינקומען עטוואס מעהר קלארהייט אין געוויסע פראגען וואס אנבעלאנגט די לאגע אין ארץ־ישראל, און דער קאנגרעס וואלט אפשר דאך געקענט זיך נעהמען אליין צו איין ארבייט פון וויכטינקייט און ממשות.

—z.

פאליטישע איבערזיכט.

רוסלאנד און חינא. — די פערהאנדלונגען וועגען שלום. — צוויי פארטייען אין חינא. — איטאליען אין דעם דרייבונד.

די געשרייען, וואס האבען אויפגעהויבען די ענגלענדער אין יאפאנער געגען רוסלאנדס פאליטיק אין מאנדזשוריען, האבען רוסלאנד ניט איינגעשראקען. חינא וועט איצט דורך ענגלאנדס און יאפאנס הילף מעהר פערלירען, ווי זי וואלט פערלארען פריהער אונטערשרייבענדיג דעם קאנטראקט. פריהער האט רוסלאנד געוואלט שטעלען אין קאנטראקט די תנאים, אונטער וועלכע זי וועט אברופען פון דארטען איהר היל. איצט האט רוסלאנד זיך אין גאנצען אבגעזאגט צו פיהרען אונטערהאנדלונגען מיט חינא וועגען מאנדזשוריען, און זי האט זיך נור בענוגענט מיט דער מודעה, דאס זי וועט איהר היל האלטען אין מאנדזשוריען אזוי לאנג ווי זי וועט געפינען פאר נייטהיג פאר די רוסישע אינטערעסען. ענגלאנד און יאפאן, וואס האבען פריהער געלארעמט און געשריען, זענען שטילער געווארען, דערזעהענדיג אז מיט הוילע קולות ווילען זיי גאר נישט אויספיהרען, און דער גרויסער שטורם, וועלכען זיי האבען געוואלט ארויסרופען אין פאליטישען לעבען, איז איינגעשטעלט געווארען פון זיך אליין.

זיך אבזאגענדיג פון א בעזונדער קאנטראקט מיט הינא, טרעט אבער רוסלאנד ניט ארויס פון דעם פערייניגטען „קאנצערט" אין די פערהאנדלונגען וועגען שלום, וועלכע פיהרען די פרעמדע מלוכות אין פעקין. איצט איז געשטעלט די פראגע וועגען דעם געלד, וואס די פערייניגטע מלוכות מאנען פון הינא פאר די הוצאות אויף מלחמה. אין גאנצען מאנען אלע מלוכות צוזאמען 1200 מיליאן מארק, צווישען זיי פערלאנגט פראנקרייך 260 מיליאן, רוסלאנד 340 מיליאן, דייטשלאנד 240, ענגלאנד 90 און אמעריקא 100 מיליאן. אלע וויסען גאנץ גוט, אז הינא, וואס איז תמיד געווען זעהר ארים, איז דורך די איצטיגע מלחמה נאך מעהר פערארימט געווארען, און עס וועט דערום ניט גרינג זיין דער הינעזישער רעגירונג צו געפינען אזוינע גרויסע סומען, וועלכע זי זאל קענען אויסצאהלען אויסלענדישע מלוכות. עס ווערט פארגעשלאגען צו העכערן די אבצאהלונגען אויף פרעמדע סחורות און זיי צו שטעלען אונטער די השגחה פון די פערייניגטע מלוכות, אבער געגען דעם פראיעקט איז דערווייל ענגלאנד, ווייל זי האט מורא, עס זאל דורך דעם ניט אנגעטהון ווערען א היזק דעם אויסלענדישען האנדעל. אנדערע מלוכות לייגען פאר צו

מיט וואס איז ער פרום געווען?

ער איז געווען א ליידיג־געהער ווי אלע ליידיג־געהערם אין יענעם דור, ער האט גאר נישט געטהון צוליעב פרנסה; ער איז אבער געווען איין עהרליכער מענש, ער האט גאר נישט ביי קיינעם געחאפט, — ווייל ער האט נישט בעדארפט חאפען, ווייל יעדער האט איהם אליין געגעבען...

יענע ליידיג־געהערם האבען געחאפט וואו עס האט זיך נור געלאזט, אפילו ווען זיי האבען אלצדינג געהאט; חנוך האט אבער גאר נישט געוואלט נעהמען ביי קיינעם, אזוי לאנג ווי ער האט נאך עפים געהאט, — ווייל זיי האבען געמוזט זארגען אויף שפעטער און ער איז געווען פערזארגט, ער האט גוט געוואוסט, אז ווען עס וועט איהם אויסגעהען דאס עסען וועט ער בעקומען אנדערס.

פאר זיין פרומקייט האט איהם יעדער געגעבען, וואס ער האט נור געוואלט, און ער איז ארומגעגאנגען זאגען מוסר פאר'ן עולם, אז מען מוז זיך בעגניגען מיט דעם וואס מען האט און מען טאר נישט אפילו אין זינען האבען עפים אויסצוחאפען ביים צווייטען.

— איהם איז לייכט צו זאגען מוסר, ווייל ער בעקומט אלצדינג, וואס ער וויל, און בעדארף נישט חאפען — האבען עטליכע פון דער חברה חאפערס אמאל געזאגט.

"איהם קומט עס, ווייל ער איז פרום. א פרומען מוז מע געבען!" — האט דער בעל־בתי'שער עולם געענפערט.

— מיר ווילען אויך פרום זיין.

"איהר חאפט".

— מיר מוזען חאפען, ווייל מיר זענען הונגעריג און איהר ווילט אינז נישט אליין געבען. פריווט'ם אמאל מיט חנוך, וועט איהר זעהען, אז ווען איהר וועט איהם נישט געבען, וועט ער אויך חאפען.

"אז מיר ווילען איהם נישט געבען, וועט ער דאך מוזען חאפען".

— און פאר וואס ווילט איהר נישט פערשטעהן, אז מיר מוזען אויך האפען?

"איהר זענט עפים אנדערש. ער איז א פרומער און איהם מו מען געבען".

— און פאר וואס ווילט איהר נישט מאכען א פריוו מיט אונז, איהר זאלט אייך איבערציינען, אז מיר קענען אויך פרום זיין?

"א פרומען מוז מען געבען און איהר זענט חאפערם!" — איז געווענליך געווען די לעצטע תשובה. מאנכע ווידער האבען געזאגט: "איהר זענט שוין חאפערס און פאר זיינעטוועגען מוזען מיר טראכטען, ער זאל נישט ווערען גלייך מיט אייך!"...

* * *

"א פרומען מוז מען געבען, ער זאל נישט ווערען קיין חאפער!" — דאס איז געבליבען א געזעץ ביז צום היינטיגען טאג און עס פעלט נישט קיינעם איין איבערצודרעהען דעם פסוק, אז מען בעדארף געבען דעם חאפער, כדי ער זאל פרום ווערען...

גרשם באדער.

פערקלענערען די פאדערונגען אין געלד און אנשטאט דעם צו פערלאנגען פון חינא פערשידענע ערלייכטערונגען און לגאטעס אין האנדעל.

צו גלייכער צייט בעת עס ווערען געפיהרט די פערהאנדלונגען מיט חינא, ווערט אלץ שטארקער דער געגענזאץ צווישען צוויי חינעזישע פארטייען. די ערשטע, וועלכע הויבט אן צו פערשטעהן, ווי אלסדינג אין חינא איז פעראלטעט און פערפוילט און אז נור וויכטיגע און גרויסע פערענדערונגען אין לעבען נאך דעם אייראפעאישען מוסטער וועלען קענען ראטעווען חינא פון איהר אונטערגאנג. די צווייטע פארטיי זעהט די סיבה פון דער איצטיגער אומגליקליכער לאגע נור אין די פרעמדע, און זי איז דערום אנגעצונדען מיט שנאה צו אלסדינג, וואס איז פרעמד. די ערשטע פארטיי פערלאנגט איבערצואנדערשען דאס גאנצע חינעזישע לעבען, אויפווייזענדיג אויף דעם, דאס מיט 50 יאהר צוריק האט זיך יאפאן נאך געפונען אין דערזעלבער לאגע ווי חינא, און איצט איז יאפאן געווארען א געזונטע און שטארקע מלוכה, וועלכע קען געהן צוזאמען מיט אלע אייראפעאישע מלוכות. די דאזיגע פארטיי פערלאנגט אז מען זאל שיקען אלע פרינצען און מאנדארינען קיין אייראפא שטודירען, אז רעגירונגסשטעלען זאל מען געבען נור די חינעזער, וועלכע האבען געקראגען זייער בילדונג אין אייראפעאישע אוניווערזיטעטען, אז אלע שולען אין חינא (אין חינא לערנען זיך אלע) זאלען אומגעאנדערשט ווערען נאך דעם מוסטער פון אייראפעאישע שולען, אז די פאסט, די פערוואלטונג פון לאנד, דער חיל און די אבצאהלונגען זאלען איינגעריכטעט ווערען אזוי ווי אין אייראפא.

די השכלה־בעוועגונג אין חינא האט פאר זיך אין חינא קיין גרינגשטיקיל ארבייט. איבערצומאכען א פאלק, וואס האט 420 מיליאן מענשען מיט איין אייגענער טויזענדיעהרעדיגער קולטור — איז איין ארבייט, וואס קען געדויערען הונדערט יאהרען; די געגנער פון אייראפעאישער השכלה זענען דאס רוב פון פאלק, ביי וועלכען איז איצט וועגען דער מלחמה די שנאה צו די פרעמדע נאך פערגרעסערט געווארען. די שנאה צו די אייראפעער און די ארימקייט האבען איצט צוזאמענגעקליבען גרויסע מחנות פון חינעזער, וועלכע פערנעהמען זיך נור מיט רויבעריי. גראף וואלדערזעע איז אלץ פערנומען אין מלחמות און מלחמות'ליך מיט די חינעזישע רויבער, וועלכע שטערען די בעוועגונגען פון דעם פערייניגטען חיל. אזוינע מהנות פון רויבער קלויבען זיך אויך איצט צונויף אין מאנדזשוריען, וואו עס ציהען זיך די רוסישע אייזענבאהנען. א ווירקונג פון דער חינעזישער שנאה קען מען אויך זעהן אין דעם פאזשאר, וואס איז מיט אמאל געווארען אין פעקין אין דעם פאלאץ, וואו עס האט געוואהנט וואלדערזעע. דער פעלדמארשאל איז קוים נעראטעוועט געווארען דורך א פענסטער, א דייטשער גענעראל שווארצהאף איז פערברענט געווארען. אלע זאכען פון פאלאץ האט אויפגעצעהרט דאס פייער.

אין איטאליען ווערט שוין פון לאנג אן שטארק אגיטירט נעגען דעם בונד מיט דייטשלאנד און עסטרייך. מען ווייזט אויף, אז דער דרייבונד האט צוקריגט איטאליען מיט איהר שכנה פראנקרייך, אז דער בונד האט ארויפגעלעגט אויף איהר א גרויסע לאסט דורך דעם, וואס זי דארף האלטען א גרויסען חיל, און האט איהר קיין נוצען ניט געבראכט. מען האט זיך אבער אין דייטשלאנד וועניג גערעכענט מיט די מיינונגען פון איינינע איטאליענישע ציטונגען און איטאליענישע פריוואטע פאליטיקער. די רעגירונג און דאס מיניסטעריום אין איטאליען האבען ביז איצט תמיד זיך פעסט געהאלטען פאר דייטשלאנס פארטוך, אנדערש אבער איז געווארען מיט דעם נייעם איצטיגען מיניסטעריום פון צאנארדעלי. אין עטליכע דרשות האט צאנארדעלי גאנין קאלט גערעדט וועגען דעם דרייבונד און ניט איין מאל אויסגעדריקט זיינע פריינדליכע געפיהלען צו פראנקרייך. עס איז מעהר קיין ספק ניט, אז איטאליען זוכט איין אנדער וועג אין איהר פאליטיק און אז זי סטארעט זיך צו פערשטארקען איהר פריינדשאפט מיט פראנקרייך. פאליטישע פריינדשאפט ווערט תמיד געבויט נור אויף נוצען, און דער האנדעלס־קאנטראקט, וואס איז ניט לאנג אבגעמאכט געווארען צווישען פראנקרייך און איטאליען האט זיי ביידע נעהנטער צוגערוקט איינע צו דער אנדערער. נאך א טריט צו דער התקרבות פון די ביידע מלוכות איז געמאכט געווארען דורך דעם פלאט, וואס איטאליען האט געשיקט אין דעם פראנצויזישען פארט טולאן, צו בעגריסען דעם פראנצויזישען פרעזידענטען לובע. די פריינדליכע אויפנאהמע, וועלכע דער איטאליענישער פלאט האט געפונען אין פראנקרייך, האט פערשטארקט אין גאנין איטאליען די פריינדשאפט צו דער פראנצויזישער רעפובליק און ניט אומזיסט ארויסגערופען בעאונרוהיגונג אין דייטשלאנד. אמת, איטאליען איז נאך אלץ זעהר ווייט פון א בונד מיט פראנקרייך. איטאליען וועט זיך נאך ניט אזוי גיך ענטשליסען זיך אבצורייסען פון דעם דרייבונד, אבער די פעסטקייט פון דעם דרייבונד, וואס איז אזוי שכל'דיג אויפגעשטעלט געווארען פון ביסמארקען, הויבט שוין אן שוואכער צו ווערען.

י. ל.

ליכטיגע פונקען אין דער פינסטערניש.

א.

יעדער זאך האט זיין צייט, עס איז געווען אמאל א צייט, אז אלע שרייבער האבען נור געזונגען ליעדער פאר ארץ ישראל מיט איהרע בעוואהנער, איבערהויפט האט מען געזונגען לויבליעדער פאר דעם נייען ישוב. די שרייבער פלעגען ברענגען אלץ פרעהליכע גוטע ידיעות און די לעזער פלעגען קלויבען נחת מיט די פולע הויפענס, פון יעדען שטיקיל ערד וואס מען האט געקויפט, פון יעדען הייזיל און שטעלכיל וואס מען האט געבויט. פלעגט מען קויפען א פערד אדער איין אקס, פלעגט מען וועגען דעם צעהנדלינגע מאל שרייבען, און די לעזער פלעגען זיך פשוט מהיה זיין, הערענדיג פון די גליקען אין דעם הייליגען לאנד. טאמער אבער פלעגט זיך אמאל א שרייבער ערלויבען א קרעכץ טהון וועגען דער לאגע אין ארץ ישראל, פלעגט מען איהם שיער ניט פערשטיינען.

איצט האט זיך די צייט געביטען, איצט איז געווארען א מאדע אדער ווי מען זאגט אויף יודיש א מנהג קלאגען, זאגען קינות, בעוויינען און ערצעהלען שלעכטעס פון ישוב. די שרייבער אבער האבען זיך איצט אזוי צוגעהאפט צו די שלעכטע ידיעות, אז זיי ווייסען שוין גאר ניט קיין עק, ביז זיי האבען שוין איבערגעהאפט די מאס. מען הערט ניט מעהר קיין פרעהליכען קול, קיין פרעהליך ווארט וועגען דעם ישוב, אייבער דעם וואלד זעהט מען ניט די בוימער, איבער די צרות האט מע גאר פערגעסען צו בעמערקען דעם פארטשריט, וואס דער ישוב האט געמאכט אין די לעצטע עטליכע חדשים.

איך פערשטעה זעהר גוט, אז א סך לעזער וועלען אויפפענען זייערע מיילער פון גרויס וואונדער, אנדערע וועלען זיך קלערען אז איך בין פשוט משוגע אדער חסר דעה. די ארץ ישראל'דיגע יודען האט מען שוין פערוויעגט אין אזא וויעג, אז זיי זענען אלע געהאפט אין דער מעשה, זיי זענען ניט נארמאל, זאגען די חוץ לארץ'דיגע חכמים וועגען די יושבי־ארץ־ישראל, נאר אויב אפילו א משוגע'נער זאגט א אמת, מעג מען איהם דאך אויך הערען, בפרט נאך ווען איצט זוכען אלע דעם

אמת, וואו מען גיט זיך אַ קער הערט מען נור שרייענדיג אמת, אמת! דאָס איז אויך אַ מאָדע.

און אין אמת קען איך אייך זאָגען, אַז דער ישוב האָט קיין מאָל אַזעלכע פאָרטשריטע געמאַכט ווי איצט, ער איז נאָך קיין מאָל ניט גע־ווען אַזוי נאָהענט צום ריכטיגען וועג ווי איצט, ווייל איצט פערשטעהען די קאָלאָניסטען שוין גוט, וואָס זיי דאַרפען וועלען און וואָס זיי דאַר־פען טהון און איבערהויפּט וואָס זיי דאַרפען זיין, ווייל איצט פערשטעה־ען די פאָרשטעהער אויך זעהר גוט אַז די סבה, וואָס דער גאַנצער ישוב הינקט אַזוי ביז היינט, זענען די פריהערדיגע פיהרער, וועלכע האָבען פערדאָרבען אַלעס, אפילו די מענשען אויך. אמת די היינטיגע פיהרען דערווייל נאָך אויך ניט בעסער, די אייגענע יענטע, נאָר אַנדערש געשלייערט. נור איין זאַך האָבען שוין פערשטאַנען אונזערע גרויסע, אונזערע פאָרשטעהער, אַז אַ אַדמיניסטראַטאָר, אַ דירעקטאָר איז אויך מעהר ניט ווי אַ בָּשָׂר וָדָם, וואָס קען אויך טהון נאַרישקייטען און טָעות'ן.

איצט ווייסען די קאָלאָניסטען וואָס זיי ווילען, איצט זאָגען די קאָלאָניסטען וואָס זיי ווילען, און יק"א ווייס אויך דעם וואונש פון די קאָלאָניסטען.

זיי ווילען זיין זעלבסטשטענדיג, זיי ווילען עסען זייער אייגענע ברויט האָטש עס זאָל אָנקומען מיט שווערען שוויס, און דערום זענען זייערע פאָרלאַנגען גאַנץ קליינע בערך.

אַט עקרון צום ביישפּיעל. די עקרונים זענען געווען אַמאָל פאַר דער ערשטער שמיטה, גוטע קאָלאָניסטען, אַרבייטסלייט, וועלכע האָבען זיך בענוגענט מיט וועניג, נאָר נאָך דער בעוואוסטער שמיטה, אַז דער בעקאַנטער אַדמיניסטראַטאָר 'בלאָך האָט זיי אריינגעהאַפּט אין זיינע אייזערנע לאַפּעס, זענען זיי אויך געקומען צום שכל אַז נעהמען געלד און ניט אַרבייטען איז לייכטער, און די פראַסטע עקרונים מיט די קאַר־טענע רעקליך, מיט די ציטענע האַלאַטען, מיט די אָבגעקראַכענע פּעס־קעס האָבען אָנגעהויבען נעהמען שטיצע מאָנאַטליך און דערביי אַ חנופה טהון דעם אַדמיניסטראַטאָר אָדער דעם גערטנער. צוליעב דער שטיצע האָט מען אויפגעהערט זיך צו אינטערעסירען מיט דער אַרבייט, מען האָט אָנגעהויבען זיך צו פוילען, זיצען אַביסיל מעהר אין שול, זיך צונויפקלייבען אין די גאַסען אָדער אין די הייזער, און אַזוי זענען אַוועק געגאַנגען עטליכע יאָהר. איצט אָבער האָבען די עקרונים זיך אויך אַרומ־געזעהן און דאָס געפיהל צו זעלבסטשטענדיגקייט האָט אויך ביי זיי אויפגעלעבט. זיי האָבען דערלאַנגט אַ ביטע אַ גאַנץ קורצע און אַ גאַנץ עהרליכע, זיי פאָרלאַנגען: א) מע זאָל אָבשאַצען ריכטיג וואָס איז ווערט זייער ערד, זייערע בנינים, זייערע בהמות. און מען זאָל צוטיילען דעם סכום אויף די קאָלאָניסטען פאַר אַ חוב, (אָבער ניט רעכענען זיי אין חוב אריין די אַלע ווילדע אונגעהויערע הוצאות, וואָס די אַדמיניסטראַ־טאָרען מיט די גערטנער מיט די אונטער גערטנער האָבען אויסגעגעבען אָדער אריינגעלייגט אין זייערע קעשענעס אריין), ב) מען זאָל צוקויפען זיי נאָך אַ שטיק ערד, ווייל די פאַמיליעס זענען גרעסער געוואָרען און די אַדמיניסטראַציאָן אַליין האָט שוין איינגעטהיילט די געוועזענע 18 משפחות אין 31, און ערד קען מען איצט קויפען לייכט און איבערהויפּט אויף טערקישע אונטערטענערס נאָמען. אויסערדעם בעטען זיי די ערשטע פאַר יאָהר צָרְכֵי צִבּור, און אין פינף יאָהר אַרום זענען זיי זיך מתחייב אָנצוהויבען צאָהלען זייער חוב, די ערשטע פאַר יאָהר צו 5 פּראָצענט פון זייער הכנסה, און דערנאָך 10 פּראָצענט.

דאָכט זיך אַז אַזאַ מין ביטע, אַזאַ פאָרלאַנגען איז אַ גאַנץ גרויס־סער פאָרטשריט צו דעם ריכטיגען וועג פון דעם ישוב.

אָבער די אָרימע נס ציונה — וואַדי־חנין — די קאָלאָניע נעביך איז אַ שלים־שלים־מזל־דיגע. זי האָט נאָך אין דער אמת'ען קיין גוטען טאָג נעהאַט, זי לעבט שטענדיג אין גרויסע דחקות מיט האָפנונג אויף שפּעטער, אויף עולם הבא. איך וויל ניט ערצעהלען דאָ די געשיכטע פון דער קאָלאָניע, וועגען דעם וועט קומען אַ טאָג. וואָס פערלאַנגט די אָרימע קאָלאָניע, וואָס האָט נור אַביסיל וויינגערטנער? וואָס בעטען די קאָלאָניסטען? גאָר אַ קליינינקייט: א) מען זאָל זיי בעפרייען פון דעם פיהרען די טרויבען קיין ראשון לציון, ווייל דאָס פיהרען קאָסט גוטע געלד בערך נאָך די הכנסות, וואָס די אָרימע קאָלאָניסטען פון "נס ציונה" האָבען, ווייל קיין אייגענע פערד האָט קיינער אין דער קאָלאָניע ניט. זיי בעטען דערום אַז מען זאָל זיי געבען פּעסער, אַ פּאָר קליינע פּרעסען און אַ אַלעמביק צו טרייבען שפּירט פאַר קאָניאַק, דאָס אַלעס דאַרף קאָסטען בס"ה איין ערך פון 30 טויזענד פראַנק (עלף טויזענד רובל); ב) מען זאָל אויסצאָהלען זייערע חובות, זיי זאָלען ניט דאַרפען צאָהלען פון זייערע קליינע הכנסות די חובות וואָס זיי האָבען, ביז זייערע נייע וויינגערטנער וועלען אָנהויבען רעכט טראָגען, אויף דעם דאַרף מען אין ערך 24 טויזענד פר' (9 טויזענד רובל); ג) זיי בעטען נאָך אַז די הלואה, וואָס יק"א האָט זיי געמאַכט אויסצוצאָהלען אין 12 יאָהר פון דעם ערשטען יאָהר אָן, זאָל מען אָבלייגען אויף 20 אָדער 25 יאָהר, ווי מען האָט זיי פריהער צוגעלייגט און מען זאָל אָנהויבען צאָהלען אין אַ פּאָר יאָהר אַרום, ווען זייערע כְּרָמִים וואָס זיי האָבען געמאַכט מיט יק"א'ס געלד וועלען אָנהייבען צו געבען הכנסה.

רחובות צום ביישפּיעל בעט הילף צו בויען ביי זיך אין קאָלאָניע אַ בעזונדער קעלער, ניט אַזאַ ווי אין ראשון, וואָס זאָל קאָסטען מיליאָ־נען, נאָר אַ איינפאַכען, ווי ביי די דייטשען אין שרון, אָדער אַביסיל אַ גרעסערען, און דאַן וועלען זיי אַליין אַרבייטען אי אין קעלער, אי ביי פערקויפען דעם ווייַן.

נאָך די אַלע ביטען זעהען מיר, אַז די קאָלאָניעס האַלטען ביי אַ וועג, עס פעהלט נאָך דאָ און דאָרט, אָבער די לאַגע בכלל איז גאָר ניט געוואַלדיג.

אמת, יק"א איילט זיך ניט צו געבען וואָס די קאָלאָניעס בעטען, יק"א איז נאָך גאַנץ ווייט דערפון, דאָ קויפט זי נאָך קיין ערד ניט און דאָרטען גיט זי נאָך קיין געלד ניט, אָבער ווילענדיג צי ניט ווילענדיג וועט זי דאָך מוזען זיך ערנסטער פערנעהמען מיט די קאָלאָניעס, און דאַן וועט נעמען אַ עק פון דער אייבינער פראַגע פון די קאָלאָניעס, זיי וועלען ווערען זעלבסטשטענדיג.

א ארץ־ישראל־יוד.

עִבְרִית בְּעִבְרִית.

דער וויכטיגסטער רעזולטאַט, וועלכען עס האָט אונז שוין נע־געבען די ציוניסטישע בעוועגונג, איז די ערשטאַרקונג פון דעם נאַציאָ־נאַלען געפיהל אין אַלע טהיילען פון אונזער פאָלק. דאָס שטאַרקערע נאַציאָנאַלע געפיהל פערגרעסערט אומעטום דאָס אינטערעס צו יודישער אַרבייט און צום יודישען לעבען, עס ווערט אַלץ גרעסער די צאָהל פון מענשען, וועלכע סטאַרען זיך צו הויבען די קראַפטען פון פאָלק, איהם צו מאַכען געזינטער און שטאַרקער. עס ווערט קלאָרער דער וועג פון אונזער צוקונפט און מען הערט אויף צו לעבען נור פון היינט אויף מאָרגען, נאָר מען זוכט מיטלען, ווי אַלץ בעסער צוצוגריי־

טען דאָס פֿאָלק צו זיין שפּעטערדיגען לעבען. דערום האָט דער ציוניזם נאָך אין אָנהויב פֿון די 80־ער יאָהרען ארויסגערוקט די פֿראַגע איבער די ערציהונג פֿון אונזערע קינדער. אין די פֿראַגען איבער ערציהונג פֿערנעמט ביי אונז דעם וויכטיגסטען אָרט איבער די פֿראַגע די שיטה פֿון לערנען העברעאיש.

ווי מען האָט ביז איצט געלערנט העברעאיש, ווייס יעדער פֿון אונזערע לעזער. יאָהרען לאַנג איז מען אָבגעזעסען אין די חדרים, און דאָך פֿלעגט ניר אַ קליינער טהייל פֿון אַלע קינדער, וואָס האָבען געלערנט אין די חדרים און תלמוד־תורה׳ס, קענען העברעאיש אויף אַזוי פֿיעל, אַז זיי זאָלען פֿערשטעהן די שפּראַך און קענען שרייבען אין איהר. איצט, בעת דער שלעכטער שטאַנד פֿון אונזערע חדרים טרייבט אָב פֿון זיך טויזענדער עלטערן, וועלכע ווילען ניט אָבגעבען די ערציהונג פֿון זייערע קינדער אין די הענד פֿון אונוויסענדע מענשען, איצט, בעת די מאַטעריאַלישע לאַגע פֿון אונזער פֿאָלק לאָזט ניט די עלטערן האַלטען זייערע קינדער אין די חדרים אַזוי לאַנג ווי פֿריהער; איצט, בעת עס ווערט אומעטום געפֿיהלט דאָס בעדערפֿניש צו לערנען די קינדער אויסער העברעאיש אויך אַנדערע למודים, — איז איצט מעהר ווי אַלע מאָל נייטהיג, דאָס עס זאָל פֿערבעסערט ווערען דער שטאַנד פֿון אונזערע חדרים און עס זאָל פֿערבעסערט ווערען די שיטה פֿון לערנען העברעאיש, דורך וועלכע מען זאָל קענען אין וועניג צייט דערגרייכען גרויסע רעזולטאַטען.

דאָס פֿערלאַנגען צו מאַכען העברעאיש פֿאַר איין לעבעדיגע שפּראַך, וועלכע דאַרף אויפֿלעבען צוזאַמען מיט דעם פֿאָלק און די נעהנטער בעקאַנטשאַפֿט מיט די פּעדאַגאָגישע פֿאָדערונגען האָבען ארויסגערופֿען די שיטה אין לערנען העברעאיש, וועלכע איז בעקאַנט אונטער דעם נאָמען „עִבְרִית בְּעִבְרִית״ ד. ה. לערנען העברעאיש ניט מיט דער הילף פֿון איבערזעטצונגען פֿון אַנדערע שפּראַכען אין העברעאיש און פֿערקעהרט, נאָר לערנען העברעאיש ווי איין לעבעדיגע שפּראַך נור דורך איהר אַליין. לערנענדיג העברעאיש ווערט מיט די קינדער קיין אַנדער שפּראַך ניט גערעדט חוץ העברעאיש, פֿריהער ווערען אַלע ווערטער די קינדער ערקלערט דורך בילדער און בעוועגונגען און שפּעטער ווערען די שווערערע ווערטער ערקלערט מיט דער הילף פֿון גרינגערע ווערטער, וועלכע זענען שוין די קינדער בעקאַנט. יעדער, ווער עס האָט נור געפּרובט לערנען מיט קינדער אַ וועלכע ס׳איז פֿרעמדע שפּראַך, מוז זיך פֿערחדוש׳ען, ווי גרינג קינדער אייגנען זיך איין אַ שפּראַך, ווען זי ווערט נור געלערנט ניט דורך איבערזעטצונגען, נאָר דורך די נאַטירליכע שיטה, וועלכע זוכט אומעטום נאָכצומאַכען די נאַטור, זי גיט דעם קינד אנשטאַט טויטע ווערטער בילדער, אנשטאַט אַ טויטע איבערזעטצונג שטעלט זי איהם פֿאַר די בעוועגונג, און די ווערטער, וועלכע דאָס קינד קריגט ביים בעצייכענען פֿון געזעהענע זאַכען און בילדער אָדער ביי נאָכגעמאַכטע בעוועגונגען, לעבען ביי איהם גלייך מיט די זאַכען און בעוועגונגען. די לעצטע יאָהרען ווערט אַלץ מעהר פֿערברייטעט די דאָזיגע שיטה ביים לערנען פֿון פֿרעמדע שפּראַכען, דער לעהרער טאָר ביים לערנען קיין אַנדער שפּראַך ניט געברויכען אויסער די, וועלכע ער טראָגט פֿאַר די קינדער. דער שכל איז מְחַיֵב אַז די זעלבע גוטע רעזולטאַטען, וועלכע זענען דורך אַזאַ שיטה דערגרייכט געוואָרען ביים לערנען פֿון אייראָפּעאישע שפּראַכען דאַרפֿען אויך דערגרייכט ווערען ביים לערנען העברעאיש. און אין דער אמת׳ן צושלאַגען טאַקע די רעזולטאַטען, וועלכע זענען ביי דער דאָזיגער שיטה דערגרייכט געוואָרען אין פֿיעל שטעדט, יעדען ספק, אַז די שיטה פֿון „עברית בעברית״ איז די איינציג ריכטיגע, וועלכע קען אין וועניג צייט דערגרייכען די גרעסטע רעזולטאַטען. אמת, די שיטה איז זעהר שווער, ווייל צו איהר דאַרפֿען זיך נעהמען נור אַזוינע לעהרער, וועלכע קענען גרינדליך העברעאיש און וועלכע זענען איינגעוועהנט אין איהר צו רעדען, צו דער דאָזיגע שיטה דאַרף מען האָבען פֿיעל פֿעהיגערע לעהרער, ווי ביי דער אַלטער שיטה, וועלכע האָט שוין אויסגעטרעטענע דרכים, אָבער יעדענפֿאַלס האָבען מיר שוין איצט לעהרער, וועלכע זענען פֿעהיג צו לערנען אין דער דאָזיגער שיטה, אַ סך מעהרער, ווי שולען, אין וועלכע די נאַטירליכע שיטה איז איינגעפֿיהרט.

רעקאָמענדירענדיג „עברית בעברית״, מוזען מיר אָבער זאָגען, אַז מיר מיינען ניט דערמיט, דאָס מיר האַלטען שוין איצט פֿאַר מעגליך איינצופֿיהרען העברעאיש פֿאַר אַ לעבעדיגע שפּראַך, הגם די העברעאישע שפּראַך איז אין די לעצטע יאָהרען אַ סך רייכער געוואָרען דורך ווערטער און דורך גענויע אויסדריקע (פֿערגלייכט נור איין העברעאישעם בוך, וואָס איז געשריבען געוואָרען מיט 15 יאָהרען צוריק מיט איין איצטיגען בוך, וועט איהר גלייך דערפֿיהלען דעם גרויסען אונטערשיעד אין שפּראַך, ווי צ. ב. איין אַלטען „האסיף״ מיט איין „ספר השנה״), פֿון דעסטוועגען איז נאָך העברעאיש אַלץ צו אָרים, זי זאָל קענען אין גאַנצען ערפֿילען דעם אָרט פֿון איין אַנדער לעבעדיגער שפּראַך. מיר ווילען דאָך ניט פֿערשמעלערן דעם קרייז פֿון די געדאַנקען און בעגריפֿען פֿון קינד. מיר ווילען איהם דאָך גלייך פֿון אָנהויב איינגעוועהנען צו גענויאיגקייט פֿון אויסדרוק, דערום קענען מיר זיך דערווייל נאָך ניט שטעלען אין די שולען דעם צוועק איינצופֿיהרען העברעאיש פֿאַר די איינציגע אומגאַנגס־שפּראַך. העברעאיש אין וואָרט דאַרף זיין אַ מיטעל ניט צו געבען די קינדער די מעגליכקייט אויסצודריקען אַלסדינג נור אין העברעאיש און צוצופּאַסען אַלע זייערע אויסדריקע פֿון געדאַנקען און געפֿיהלען נור אין דער דאָזיגער שפּראַך אַליין, נאָר זי דאַרף זיין אַ מיטעל אויסצולערנען די קינדער פֿריי פֿערשטעהן אַ העברעאישען ספר און פֿריי צו בעהערשען די שפּראַך אין דער שריפֿט. קיין אַנדערע ציעלען קענען מיר זיך ביים לערנען העברעאיש אין חוץ לארץ ניט שטעלען. האַבענדיג אָבער אין זינען נור דעם קלענערן, אָבער דעם איינציג מעגליכען צוועק אויסצולערנען די העברעאישע שפּראַך אין דער שריפֿט, מוזען מיר זאָגען לויט די נסיונות, וואָס זענען געמאַכט געוואָרען ביז איצט, אַז דאָס בעסטע מיטעל דערצו איז עברית בעברית. מיר איז אויסגעקומען צו זעהן קליינע קינדער, וועלכע האָבען נור געלערנט העברעאיש איין יאָהר נאָך דער נאַטירליכער שיטה און איך האָב זיך געמוזט חדוש׳ען פֿון די גרויסע רעזולטאַטען, וואָס זענען אין אַזאַ קורצע צייט דערגרייכט געוואָרען, הן אין דער גרויסער צאָהל פֿון די בעקאַנטע ווערטער, הן אין דער פֿרייהייט, מיט וועלכער די קינדער דריקען זיך אויס אין העברעאיש, געברויכענדיג די ווערטער אין די פֿערשידענסטע פֿערענדערונגען.

אין מיטעלאַלטער, בעת לאַטיין איז געוועזען אין אייראָפּא די שפּראַך, וועלכע האָט פֿעראייניגט די אינטעליגענץ פֿון אַלע קריסטליכע פֿעלקער און בעת זי איז געוועזען ליטעראַטור־שפּראַך פֿון דער גאַנצער וועלט, האָט מען זי געלערנט אין די שולען ווי אַ לעבעדיגע שפּראַך. דער לעהרער פֿלעגט מיט די שילער רעדען לאַטיין, די לאַטיינישע ווערטער פֿלעגען די קליינע שילער הערען ניט דורך איבערזעטצונגען, נאָר ווי ביי דער נאַ־

טירליכער שיטה פלעגען זיי איטליכעס נייעס ווארט הערען צוגלייך מיט דעם בילד, מיט דער זאך און מיט דער בעוועגונג, וואס זיי פלעגען זעהען, ביי אזא למוד פלעגען די שילער אין א קורצע צייט זיך אויסלערנען פ״יי צו בעהערשען די לאטיינישע שפראך, האטש זי איז געוועזן טויט, ארים און ווייט פון דעם דאמאליגען אייראפעאישען לעבען.

העברעאיש אבער איז שטענדיג נעהנטער געשטאנען צום יודישען פאלק, ווי די פרעמדע לאטיינישע שפראך צו די אייראפעאישע פעלקער, זי איז שטענדיג נעהנטער געשטאנען צום לעבען, ווייל אין יעדער צייט האט זי זיך אליין מעהר אויסגעברייטעט און בערייכערט אין צוזאמענהאנג מיט דער אויסברייטונג פון נייע בעגריפען און געדאנקען, דערום שטעהט אויסער ספק, אז ביי דער נאטירליכער שיטה קען מען ביים לערנען העברעאיש דערגרייכען אסך א גרעסערען ערפאלג ווי אין מיטעלאטער ביים לאטיינישען למוד.

וויל מען נור די קינדער געבען די גרינדליכע קענטעניס פון דער העברעאישער שפראך, איז דער בעסטער וועג זיי צו לערנען „עברית בעברית“. די נאטירליכע שטה איז די גיכסטע און זיכערסטע.

י. ל.

יודישע שטעדט און שטעדטליך.

די קעטץ, א רבי׳לע. פינסטער.

איהר געדענקט אודאי קרילאווס פאבעל ווי דער קוכער הערט ניט אויף זאגען מוסר דער קאטץ און די קאטץ הערט ניט אויף צו עסען און נאשען.

מיר יודען פערמאגען פון לאנגע לאנגע יאהרען אזוינע קעטץ.

וואס פאר שלעכטע צייטען דאס יודישע פאלק זאל ניט איבערלעבען, וואס פאר בעוועגונגען זאל ביי אונז יודען ניט פארקומען, געהער זיך עס כלל ניט אן מיט אונזערע יודישע קעטץ — די ארומפאהרענדיגע גוטע יודען, צדיקים, זיי הערען ניט אויף צו עסען און נאשען.

מיר וועלען ניט אנהויבען אויסרעכענען א לאנג צעטעל פון לאנגע, לאנגע יאהרען, ווען דאס יודישע פאלק האט פיעל פיעל צרות איבערגעלעבט און די יודישע קעטץ האבען קיין מאל פון יודישע צרות ניט געוואלט וויסען און אין דערזעלבער צייט ניט אויפגעהערט צו נאשען — אויסזויגען דאס פאלק, ווי למשל אין אזוינע שלעכטע יאהרען ווי אין אנהויב פון די 80-טע און דעסטגלייכען.

אין אזוינע יאהרען האבען די נוטע יודען אויך ניט אויפגעהערט ארומצופאהרען איבער די שטעדט און שטעדטליך מעלקען דאס פאלק— נעבען קוויטליך און צונעמען ביים ארימען קלאס די לעצטע קאפיקעס.

„קאפיקעס“ — רעדט זיך נור אזוי, אבער באמת וועט דער ארימסטער יוד ניט נעבען א רבי׳ן ווינציגער ווי צוויי — דריי רובל און ווען דער רבי פערלאנגט מעהר פאר צוזאגען „א גוט יאהר מיט פרנסה“ פערזעצט מען די בעבעכעס און מען גיט נאך מעהר.

ווי שוין געזאגט, פון אמאליגע יאהרען וועלען מיר ניט רעדען, נאר מיר מיינען די לעצטע יאהרען.

שוין דריי יאהר אז אין בעסעראביע און אין הערסאנער גובערניע הערט ניט אויף דער הונגער און אין דעם לעצטען יאהר האט דערזעלבער אומגליק אויך ארייננעחאפט א שטיק פון קיעווער, פאדאליער און וואהלינער גובערניעס. עס געהט ניט אוועק קיין זומער יודישע שטעדטליך זאלען ניט ליידען און אומגליקליך ווערען פון שרפות און פון אנדערע פורעניות.

אומעטום קלויבט מען נדבות פאר די אומגליקליכע, מען זוכט מיטעל ווי צו פערגרינגערען זייער לאגע. יודישע צייטונגען, יודישע שרייבער הערען ניט אויף צו שרייבען און וועקען דעם עולם מיטהעלפען די אומגליקליכע. פערשיעדענע מענשען וואס געבען זיך אב מיט כלל זאכען הערען ניט אויף צו רעדען און טהון לטובת הכלל און... אונזערע יודישע קעטץ הערען דאס אלעס און — עסען, און נאשען...

עס געהט ניט אוועק די וואך מיר זאלען ניט בעקומען קיין בריעף אז אין דעם אדער אין יענעם שטעדטיל איז אראבגעקומען א גוטער יוד און האט ארויסגעפיהרט 400 רובל, 600 רובל, 800 רובל און פון איין שטאדט, שרייבט מען אונז, האט אזא מין גוטער יוד ארויסגעפיהרט 1200 רובל.

איהר הערט וואס פאר א געלדער די קעטץ פיהרען ארויס פון שטעדטליך וועלכע האבען ערשט ניט לאנג געליטען פון שרפות און פון הונגער!

פון א... שרייבט מען אונז אז דער האנדעל קריזיס איז דארט אזוי גרויס אז עס איז ניט דא קיין סוחר, קיין קרעמער וואס זאל ניט האבען אנגעזעצט. עס איז שוין ביי אונז ניטא ווער עס זאל אנזעצען, שרייבט דער קארעספאנדענט, קיין סוחר, קיין באנק פון אנדערע שטעדט נעמען ניט אן קיין וועקסעל פון א. אפילו ווען אלע יודישע איינוואהנער צוזאמען זאלען זיך אונטערשרייבען און זיריען איינס פאר דעם צווייטען וועט אויך ניט העלפען—א גאנצע שטאדט האט באנקראטירט“.

און דערפאר טאקע רוף איך ניט אן די שטאדט מיט דעם גאנצען נאמען כדי זי זאל ניט אנווערען אין גאנצען דעם קרעדיט אין אנדערע שטעדט...

איך וויל אבער גאר דערמאנען אז פון דעסטוועגען ביי אזא ביטערע לאגע האט א גוטער יוד פון א. ארויסגעפיהרט 500 רובל.

פון נאוואגראד—וואהלינסק, שרייבט מען אונז אויך: „אין א צייט פון 12 טעג האבען מיר געהאט צוויי גוטע יודען, אין דעמזעלבען טאג וואס דער ערשטער גוטער יוד איז ארויסגעפאהרען איז אנגעקומען דער צווייטער און ביידע האבען ארויסגעפיהרט צו עטליכע הונדערט רובל. איהר דארפט וויסען אז אין די לעצטע צוויי יאהר האט אונזער שטאדט איבערגעליטען צוויי שרפות און דאס ארימקייט פון אונזער שטאדט איז ניט איבערצוגעבען, און פון דעסטוועגען הערען ניט אויף די גוטע יודען אונז צו מעלקען אהן רחמנות“.

ווי אזוי קען מען פון אזא ארימע שטאדט ארויספיהרען הונדערטער רובלען? דערויף ענטפערט דער „וואסחאד“ וועלכען מען שרייבט פון פיעל שטעדט וואו די גוטע יודען הערען ניט אויף צו מעלקען און אויסזוינגען דאס ארימע פאלק:

„אונזער קארעספאנדענט פון שאראגראד (פאד. גוב.), שרייבט דער „וואסחאד“, בעמערקט זעהר נעלונגען אז די גוטע יודען ווייזען באמת גרויסע מופתים ווען זיי קענען איצטער אין אזוינע ביטערע שלעכטע צייטען, אין אזא ארימקייט אין די יודישע שטעדטליך אויסזויגען פון עולם אזוי פיעל געלד“.

אין פעטריקאוו (מינסק. גוב.) האט געהאט א בעזונדער גליק. אין איין וואך זענען דארט געוועזען דריי גוטע יודען און האבען ארויסגעפיהרט מעהר ווי 1000 רובל, ניט קוקענדיג דערויף וואס דאס שטעדטיל איז שרעקליך פעראָרימט פון די צוויי שרפות וואס זענען דארט פארגעקומען אין א צייט פון איין יאהר. דעם גרעסטען חלק פון די 1000 רובל איז אנגעקומען דעם פופצעניאהרעדיגען רבי׳לע פון אליק

וועלכער איז געקומען אהער מיט זיינע מלמדים און גבאים און האט גענומען פאר א קוויטעל ה"י רו"כ.

די אלע פאקטען זענען זעהר טרויריג, די גוטע יודען זענען אבער אין דעם כלל ניט שולדיג. וואס קען מען מעהר פערלאנגען פון קעטיך ווי עסען און נאשען? זאגט זיי מוסר וויפיעל איהר ווילט, שרייבט צייטונגען און ביכער וועגען זיי און זיי וועלען קיין מאל ניט אויפהערען צו עסען און צו נאשען.

שולדיג אין דעם איז, וואס דאספאלק איז נעביך פינסטער.

מעהר ליכט, מעהר בילדונג צווישען אונזער פאלק, וועלען במילא די קעטיך ביי זיי אויפהערען צו געוועלטיגען!

אמת.

די יודישע וועלט.

עסטרייך. — דער ערשטער עסטרייכישער ציוניסטענטאג. דעם 25 און 26 מארץ איז געווען אין אלמיץ דער ערשטער עסטרייכישער ציוניסטען-טאג, וועלכער האט תחלת געהאט דעם צוועק צו מאכען בלויז א געזאמטארגאניזאציאן פאר אלע עסטרייכישע ציוניסטישע פעראיינע, נאר ביסליכווייז איז די טאגעסארדנונג אזוי אויסגעפאלען אז אלע וויכטיגסטע פראגען פון ציוניזמוס זענען געווארען בעקלערט אויף דער פערזאמלונג. אויף דעם ציוניסטען טאג האט זיך קלאר אויסגעדריקט דער נייעסטער און צוגלייך דער עלטעסטער גאנג פון ציוניזמוס וועלכער האט זיך געשטעלט צום צוועק — צו פערנעהמען זיך מיט קולטור-און כלל-ארבייט.

אויף דער פערזאמלונג זענען געווען מעהר ווי 100 דעלעגאטען פון פעראיינען און פיעל געסטע. במשך פון די 2 טעג וואס די אספה האט געדויערט, האט מען פיעל אבגעטהון, ווייל די דעלעגאטען זענען געווען פריהער צוגעגרייט און געקומען אויף דער אסיפה מיט פארטיגע בעשליסע.

דער כאראקטער פון דעם ציוניסטענטאג האט זיך אויסגעדריקט באלד אין דער ערשטער פראגראמרעדע פון דר. בערטאלד פייוועל. דער ציוניזמוס — האט געזאגט ה' פייוועל — איז געווארען אונגעניגענד ערקלערט אויף די קאנגרעסען, מען האט אונז בעוויזען נור 2 זאכען: 1) אז עס עקזיסטירט אין דער גאנצער וועלט א יודעננאטה, א מאטעריעלע אדער א גייסטיגע און אז דער אנטיסעמיטיזמוס וועט אייביג נישט אויפהערען; 2) אז עס איז נייטהיג צו שאפען אין ארץ-ישראל איין עפענטליך רעכטליכע היימשטעטע, נאר מען האט נישט דעקלערט וואס מיר האבען דערווייל צו טהון אויסערהאלב ארץ-ישראל, איידער עס ווערט געשאפען די היימשטעטע.

דער ציוניזמוס דארף אבער קלערען וועגען מאטעריאל פאר דער שפעטערער קאלאניזאציאן, מען וועט דארפען האבען שפעטער געזונדע, פערשטענדיגע סאציאל-פאליטיש ענטוויקעלטע מענ'שען, און דארום דארף ערשטענס ווערען איינגעשלאסען אין אונזער פראגראמע דער פונקט: צוצוגרייטען דאס פאלק פאר דער קאלאניזאציאן, די דאזיגע ארבייט וועט זיין ביי אונז דאס קייטעלע צווישען „גלות" און ארץ-ישראל. זי איז נאטירליך נישט דער ענדציעל, נאר א מיטעל, נאר מיר דארפען נישט פערגעסען איהר גרויסע וויכטיגקייט און אבגעבען איהר פיעל קרעפטען און ענערגיע.

נאך דער רעדע פון ה' פייוועל זענען בעשטימט געווארען די ענינים אין וועלכע די אספה דארף עוסק זיין, לויט דעם פריהער אויסגעארבייטען פלאן. זיי זענען איינגעטהיילט געווארען אין 3 רובריקען, היינו: 1) פראגראמע פון ציוניזמוס; 2) ארגאניזאציאן, און 3) אגיטאציאנסמיטעל. די פראגראמע בעשטעהט אין דעם: „די עסטרייכישע ציוניסטען שטעהען אין גאנצען אויף דעם באדען פון דער באזעלער פראגראמע, נאר פערלאנגען, אז אלס בעדינגונג פון דער צוועקמעסיגער קאלאניזאציאן, פעראייניגונג פון די צעווארפענע טהיילען פון יודישען פאלק און שטערקונג פון יודישען נאציאנאלגעפיהל זאל ווערען ערקענט דאס ערציהען, צוגרייטען און ארגאניזירען פון דער יודישער מאסע. אלע עסטרייכישע ציוניסטען זענען דארום מחויב צו זארגען פאר איינריכטונג פון אזעלכע אינסטיטוציאנען וועלכע קענען פיהרען צו פערבעסערונג פון דער פיזישער, עקאנאמישער און גייסטיגער לאגע פון די יודען אין פערשיעדענע לענדער.

פון פערשיעדענע אנטרעגע, וועלכע די פעראיינען האבען פארגעלעגט, כדי אויסצופיהרען זייער צוועק, האט דער ציוניסטענ-טאג אויסגעארבייט א צעטעל פון אינסטיטוציאנען וועלכע די ציוניסטען אומעטום זענען מחויב צו גרינדען און אויפצוהאלטען.

צוליעב עקאנאמישער ענטוויקלונג. 1) גרינדונג פון א בירא צו שאפען ארבייט און שטעלען פאר יודען; 2) גרינדונג פון א סטאטיסטישען בירא; 3) איינריכטונג פון שפארקאסען און גמילות-חסד א. ז. וו. צוליעב גייסטיגע ענטוויקלונג. 1) איינריכטונג פון יודישע פאלקסהייזער (טוינבי-האללע) לויט דעם מוסטער פון דער וויענער טוינבי-האללע; 2) יודישע לעזעהאלען און ביבליאקהעקען; 3) לעהרקורסען און פארלעזונגען פאר דעם פאלק; 4) איינווירקען אויף די קינדער ערציהונג דורך ארויסגעבען פון שולביכער און לעזעביכער פאר קינדער; איינווירקען אויף די לעהרער דורך איינריכטונג פון לעהרער-אספפות און קאנגרעסען א. ז. וו. צוליעב קערפערליכע ענטוויקלונג: 1) איינריכטונג פון יודישע גימנאסטישע געזעלשאפטען; 2) זומער-קאלאניעס פאר יודישע קינדער, א. ז. וו.

— אין „Die Welt" זענען געדרוקט איניגע שטעלען פון ר' משה מאנטיפיארי'ס ז"ל בריעף צו זיין סעקרעטער און גוטען פריינד דר. לעווי, וועלכע מיר ברענגען דא:

ראמסגעטה 3/12 הר"ז 1846.

ליעבער דאקטאר!

חאטש איך ווייס אז איהר האט גענוג פרעמדע צייטונגען פון וועלכע איהר קענט שעפען פערגניגען שבת-אבענד, רעכען איך דאך, אז דער בייגעלעגטער בריעף פון ה' בעהרענס וועט אייך אינטערעסירען. איך וואלט וועלען געבען דעם מאן א העפליכע אנטווארט, נאר היינט נאך נישט מאכען קיין בעשלוס וועגען זיין פראיעקט. וואס עס אנבעלאנגט מיר, בלייב איך ביי דער מיינונג, אז די איינציגע עמיגראציאן וועלכע איך וואלט וועלען זעהען און אונטערשטיצען איז די עמיגראציאן קיין ארץ ישראל. פון לארד פאלמערסטאן האב איך נאך ניט קיין ידיעה, — — —

מיט די בעסטע גריסען אייער ערגעבענסטער משה מאנטעפיארי.

צווייטער בריעף.

ראמסגעטה דעם 13 פעברואר 1884.

ליעבער דאקטאר!

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

איך וואלט וועלען איהר זאלט קענען פערברענגען אפאר טאג מיט מיר כדי צו ענדיגען דעם בריעף צום גראף קיססיליעוו. איך בין פעסט איבערצייגט, אז ווען איך וואלט פאהרען קיין קאנסטאנטינאפאל וואלט איך אויסווירקען איינינע פריווילעגיען פאר די יודען אין סיריען, היינו פאר ערדארבייט מיט בטוחות ווי מוהאמעד-אלי האט מיר פארגעלעגט. איך וואלט וועלען מיט אייך רעדען איניגע ערנסטע ווערטער וועגען דעם הויכוויכטיגען געגענשטאנד. — — — איך האף אז איהר האט זיך געפרייט מיט דעם רוב דעות אין פארלאמענט דעם פאריגען פרייטאג. די רעדען זענען געווען זעהר ליבעראל, און סיר ראבערט פיל האט, ווי איך רעכען, זעהר פיעל גוטעס געטהון אונזערע ארימע ברידער אין ארץ-ישראל, דאס ער האט דערמאנט אין אזא פריינדליכער ווייזע די ווענינע טובות וואס איך האב זיי געטהון.

אייער ערגעבענסטער משה מאנטעפיארע.

*

רוסלאנד. אין יוני 1900 איז געווארען 25 יאהר זייט עס עקזיסטירט די ביבליאטהעק פון האנדעלסאנגעשטעלטע אין אדעסא. אין דער ביבליאטהעק געפינט זיך א בעזונדערע אבטהיילונג פון העברעאישע ביכער און ביכער אין פערשיעדענע שפראכען, וועלכע זענען נוגע יודען. די ביכער, וועלכע געפינען זיך אין ביבליאטהעק זענען געקליבען פון מבינים און די וועלכע האבען נישט קיין ליטעררארישען ווערט ווערען נישט אריינגענומען. די צאהל פון די לעזער פון ביבליאטהעק בעטרעפט שטענדיג ביז 1200 מאן, איינע פון די הויפארבייטען פון דער ביבליאטהעק-אדמיניסטראציאן במשך פון 1900 יאהר איז געווען צו פערפאלשטענדיגען אלע אבטהיילונגען מיט די נייטהיגע ביכער און צוזאמענצושטעלען וואנד-צעטלען פון די עמפפעהלענסווערטע ביכער פאר זעלבסטבילדונג. די וואנדצעטלען זענען זעהר ניצליך פאר לעזער, וועלכע ווייסען אליין נישט וואס אויסצוקלויבען צוום לייענען און דערמאהנען אויך די לעזער אין פיעל גוטע נאר פערגעסענע ביכער. יעצט ווערען געמאכט אזעלכע צעטלען פאר יודישער זעלבסטבילדונג אונטער אויפזיכט פון ה' אשר גינצבורג און ה' ס. דובנאוו.

— אין ביאליסטאק וועט ווערען געעפענט א תלמוד תורה מיט א האנדווערקשולע. ה' וו. וויסאצקי פון מאסקווא האט צוגעזאגט צו געבען זיין נדבה אויף דעם — 55,000—60,000 ר', און די שטאדט-גבירים געבען אויך זייערע נדבות. עס איז דערווייל געקויפט געווארען א פלאץ, וואו עס וועט ווערען געבויעט די שולע, און דאס געלד, וואס פעהלט האפט מען צו בעקומען פון נדבות און אויך פון דער חברה יק"א. לויט פראיעקט וועט מען לערנען אין דער שולע די מלאכות שלאסעריי, מעכאניק, שפינעריי, דרעקסלעריי, וועלכע קענען ברענגען פרנסה אויפ'ן ארט. אויסער אלגעמיינע פרעדמעטען וועט מען לערנען ריסעווען, טעכנאלאגיע, טעכניק און אויך די יסודות פון געאמעטריע, פיזיק און כעמיע. צוגענומען זאלען ווערען אין דער שולע: 200—300 קינדער — אין דער תלמוד תורה, 100 — אין דער האנדווערקשולע און אויסער דעם אין דעם וואהנהויז ביי דער שולע וועלען זיך געפינען 50 קינדער.

*

דייטשלאנד. — עס זענען ארויס לעצטענס די פראטאקאלען פון דעם „פראטעסטאנטען-מיסיאנס-קאנגרעס", וועלכער איז געווען אין אקטאבער 1900 אין קעלן. אין „די פראטאקאלען" געפינט זיך באלד אין אנהויב איין ארטיקעל פון פאסטאר שטאלע וועגען דעם ערפאלג פון דער מיסיאן צווישען די יודען אין

19 יאהרהונדערט. די מיסיאָנערען האבען וועניג פועל געווען, חאטש לויט רעכנונג פון ה׳ שטאלע בעטרעפט די צאהל פון די געטויפטע יודען אין דייטשלאנד ביז 13000 מאן. יעדער געטויפטער יוד קאסט דער מיסיאן א שלל מיט געלד בערך 30,000 מארק. די מיסיאָנערען זענען אויך געוואָרען אבגעלאָזען, „ווייל די זאמען פאלען אויף א שטייניגען באָדען״.

ווייטער געפינט זיך אין די פּראָטאָלען א רעפעראט פון פּאסטאר בילינג, אין וועלכען ער דערצעהלט אז דער ציוניזמוס האט נישט קיין טובה געטהון דער מיסיאָנס-ארבייט. פריהער האבען די מיסיאָנערען געמיינט, אז ווייל די ציוניסטען רעדען אלץ וועגען נאציאָן און נישט וועגען אמונה וועט לייכטער זיין איינצורעדען זיי אז זיי זאָלען ענדערען די אמונה, נאָכהער האבען זיי איינגעזעהן אז די ציוניסטען זענען גרויסע עקשנים און זיי ווילען זיך נישט באין אופן אריינלאָזען אין אזעלכע עסקים.

*

ענגלאנד. — א חברה צו שיצען יודישע פרויען אין מיידליך. עס איז ארויס א דין וחשבון פון דער לאָנדאָנער יודישער חברה צו שיצען פרויען אין מיידליך. די חברה און איהרע צווייגען פערגרעסערען זיך אלעמאָל און זייער צוועק איז נישט נור צו שיצען יודישע מיידליך און פרויען אין ענגלאנד אליין נאָר אויך אין אנדערע לענדער און צו סטאַרען זיך אז די פערפיהרער און פערפאָלגער פון די פרויען זאָלען בעשטראָפט ווערען. פון דעם דין וחשבון זעהט מען ארויס וויפיעל טובות עס האבען געבראַכט די „היימען״ און די אינטערנאַציאָנאַלע צווייגען פון דער חברה. 583 דאמפשיפען וועלכע זענען געקומען אין לאָנדאָנער פּאָרט, זענען אבגעוואַרט געוואָרען און 775 שוצלאָזע מיידליך זענען געוואָרען איינקוואַטירט פון די אנגעשטעלטע פון דער חברה. 35 פון די מיידליך זענען געוועזען יונגער אלס 14 יאהר און 53 זענען געווען נישט יודען, א גרויסער טהייל פון די עמיגראַנטען זענען אויף דעם וועג קיין אמעריקא, אפריקא א. ז. וו.

פיעל איז שוין געטהון געוואָרען פון דער חברה כדי מציל צו זיין די יודישע מיידליך פון די אגענטען וועלכע לאקערען אויף זיי אויף יעדען טריט, נאָר פיעל איז נאָך געבליעבען צו טהון, „כדי אבצוהיטען דעם גוטען נאָמען פון אלע יודען דארף ווערען פערברייטערט די ארבייט פון דער חברה, און דאצו זענען נייטהיג פיעל מיטעל״.

אין יאָהאַניסבורג איז געגרינדעט געוואָרען איין אויפזיכטס קאָמיטעט, און עס איז צו האָפען אז עס וועלען שפּעטער ווערען געגרינדעט נאָך אזעלכע קאָמיטעטען אין אלע האָפען-שטעדט פון זיד-אפריקא, אין ניו-יאָרק איז בעאויפטראָגט געוואָרען ה׳ דר. פעליקס אדלער צו גרינדען דאָרט איין אויפזיכטס-קאָמיטעט. פרוי (לעדי) ראָטשילד איז די פרעזידענטין פון דעם קאָמיטעט.

— אויף דעם מאָנומענט פון דער פערשטאָרבענער ענגלישער מלכה וויקטאָריע, וואָס מען וויל שטעלען קעגען בוקינגעמסקען פּאַלאַץ, האט דער קעניג עדוארד געגעבען 10000 פונט שטערלינג, די שטאָדט לאָנדאָן 55000 פונט שט. און באַראָן ראָטשילד 30000 פונט שטערלינג.

*

ארץ ישראל. — דעם „וואָסחאָד״ שרייבט מען פון ירושלים: דער נייער רב ר׳ אליהו דוד תאומים-ראבינאָוויץ פון מיר איז געקומען קיין ירושלים. 15 אלטע רבנים פון ירושלים זענען איהם ארויסגעפאָהרען אנטקעגען קיין יפו וואו עס האבען איהם מקבל פנים געווען מיט גרויס כבוד די ספרדים און די אשכנזים, דער רב און דער חכם-באשי, און אויך די פאָרשטעהער פון דער אדמיניסטראַציאָן, דער נייער רב האט בעקומען איין אָפיציעלע ערלויבניש אריינצופאָהרען קיין ארץ-ישראל. ער האט געמאַכט א וויזיט דעם יפו׳ער קאימאַקאַם און די וואך ביי דער טהיר האבען אויפגעהויבען צו זיין כבוד דאס געוועהר. דער אלטער ר׳ שמואל סאַלאַנט, וועלכער טרעט אב פאר׳ן לעבען זיין שטעלע דעם נייעם רב, איז אויך ארויסגעפאָהרען איהם צו מקבל פנים זיין.

— דער מאַגיסטראַט אין ירושלים האט בעקומען א פירמאַן פון סולטאַן צו מאַכען אין ירושלים א וואַסערלייטונג, וועלכע זאָל אריינפיהרען אין שטאָדט וואַסער פון קוואַל „ערוב״. איצט פעהלט נישט מעהר נאָר געלד אויסצופיהרען דעם פּלאַן, וועלכער איז א לעבענס-פראַגע פאר ירושלים. דער מאַגיסטראַט וויל מאַכען איין הלואה פון 2 מיליאָן פראַנק און האט זיך געווענדט וועגען דעם צום באַראָן עדמונד ראָטהשילד, ווי דער מאַגיסטראַט וועט נור בעקומען דאס געלד, וועט ער צוטרעטען באלד צו דער ארבייט, און בעקומענדיג וואַסער וועט ירושלים נצול ווערען פון א סך קראַנקהייטען, וועלכע קומען פון שטויב און דעם שלעכטען זומפּיגען וואַסער.

אלגעמיינע וועלט נייעס.

רוסלאנד. — דער „פּראַוויטעל׳ וויעסטניק״ איז מודיע, אז וועגען די סטודענטען-אונרוהען אין געוואָרען אין פיעל אוניווערזיטעטען איינגעשטעלט דאס לערנען, און די סטודענטען וועלען דאדורך פערליערען אומזיסט א יאהר לערנען אדער אמאָל גאָר מוזען אויסטרעטען פון אוניווערזיטעט. כדי צו פערמיידען אזעלכע שלעכטע פאָלגען האט די פערוואַלטונג אונטער וועלכע עס געפינען זיך די אוניווערזיטעטען בעשלאָסען אז: 1) אין אנפאַנג אפּריל זאָלען זיך ווייטער אנהויבען די לעקציעס אין די אוניווערזיטעטען אָדער זאָגאָר באלד ווערען צוגעטרעטען צו די עקזאַמענס, און אויב די צייט ביז די זומער-פעריען (וואַקאַציעס) וועט נישט גענוגען צו ענדיגען די לעקציעס און די עקזאַמענס, זאָל מען ווייטער פערנעהמען זיך מיט דער ארבייט אזוי לאַנג ווי עס וועט נייטהיג זיין. 2) די סטודענטען וועלכע וועלען זיך נישט שטעלען אין דער צייט צו די עקזאַמענס פאַלען אונטער די רעגעלען פון יעדער האכשולע בעזונדער.

— דער נייער מיניסטער פון פאָלקסבילדונג גענעראַל וואַנאָווסקי האט ארויסגעגעבען א צירקולאַר, אין וועלכען ער ווענדעט זיך צו זיינע מיטארבייטער פון מיניסטעריום און צו די עלטערען פון די יוגענד, אז זיי זאָלען איהם מיטהעלפען אין גיכסטען אויסצופיהרען די נייע רעפאָרמען וועגען פאָלקסבילדונג אין רוסלאנד, לויט דעם רעסקריפּט, וואָס ער האט בעקומען פון קייזער דעם 25-טען מערץ. אין דעם צירקולאַר ווענדעט זיך דער מיניסטער אויך צו די יוגענד זעלבסט, אז זי זאָל האבען גלויבען און צוטרוי צו די מיטעל, וואָס די רעגירונג וועט פאַרנעמען, זי זאָל געדענקען די פפליכטען און רוהיג זיך פערנעמען מיט דעם לערנען, כדי מען זאָל דעם מיניסטעריום געבען די מעגליכקייט און צייט אויסצופיהרען די גוטע רעפאָרמען, וואָס דער קייזער האט אויפגעגעבען אום צו זעהען אין דער רוסישער יוגענד א פעסטע און ריכטיגע האָפענונג פאר דעם פאָטערלאַנד אין דער צוקונפט.

דער בַּעַל־שֵׁם־טוֹב (בעש״ט),

זיין לעבען און זיין שִׁיטָה *)

I.

„בַּעֲלֵי־שֵׁמוֹת״ זענען אין אמאָליגע יאהרען ניט געווען קיין זעלטענהייט ביי יודען. אפילו אין היינטיגע צייטען קאָן מען אין פּוילישע און ליטווישע שטעדטליך אָפט הערען פון א בעל־שם, וואָס טהוט וואונדער און ווייזט מופתים: היילט קראַנקהייטען, גיט פּרנסה, קינדער און אזוי ווייטער. נאָר אז מען זאָגט: „ד ע ר בעל־שם״, מיינט מען עס דעם גרויסען בעגרינדער פון דער „חֲסִידוּת״, ר׳ ישראל בעש״ט (בעל־שם־טוב) אדער ר׳ ישראל פון מעזיבעזש. זיין גרויסקייט בעשטעהט ניט אין זיינע מופתים, נאָר אין דעם, וואָס ער האט בעשאַפען א נייע שיטה אין יודישקייט און א נייע כִּתָּה אין יודענטהום. זיינע תלמידים, די חסידים, זענען כמעט א העלפט פון אלע יודען, וואָס געפינען זיך אין וואָהלין, פּאָדאָליע, בעסאַראַביע, רוסיש־פּוילען, גאַליציע און רומעניע, און פיעל חסידים זענען דאָ אפילו אין ליטא און ארץ־ישראל.

א מענש, וואָס האט געקאָנט ארויסרופען אזא גרויסע יודישע בעוועגונג, וועלכע האט אין פערלויף פון 50 יאהר זיך פערברייטערט אינ׳ם גאַנצען פאָלק און האט נאָך זיך נאָכגעצויגען גאַנצע מיליאָנען יודען, אזא מענש איז אַוודאי געווען גרויס און זיין לעבען און זיין לעהרע איז געוויס זעהר אינטערעסאַנט פאר יעדען דענקענדען מענשען.

ר׳ ישראל בעל שם טוב איז געבאָרען געוואָרען אין דעם יאהר 1695 אדער עטוואָס שפּעטער אין א קליין שטעדטיל אָקופּ (אדער טלוסט), אויף דער גרעניץ צווישען פּוילען און וואַלאַכיע. דעם בעל־שם׳ס פאָטער, ר׳ אליעזר, איז געווען א פּראָסטער מענש, און זיין מוטער שרה, וואָס איז געווען א באָבע (אקושערקע), האט מיט איהר פערדיענסט געשפּייזט דאס קליינע הויזגעזינד, וואָרום דער בעל־שם איז געווען אַן איינציג קינד ביי זיינע עלטערן. ער איז געווען זעהר טייער ביי זיין פאָטער און מוטער, ווייל ער איז ביי זיי געבאָרען געוואָרען אויף דער עלטער. די אַגָּדָה, וואָס האט ליעב צו בעפּוצען דאס לעבען פון די גרויסע מענשען מיט וואונדערבאָרע מעשׂיות, דערצעהלט, אז ר׳ אליעזר האט זוכה געווען צו אזא זוהן, ווייל ער האט זיך אמאָל זעהר גוט בעגאַנגען מיט אַן אָרימאַן, וואָס איז געקומען צו איהם שבת נאָכ׳ן קוגעל מיט א שטעקען אין דער האַנד און מיט א טאָרבע אויף די פּלייצעס.

---

*) דאס מאַטעריאַל איז גענומען פון אברהם כהנא׳ס העבראַישער ביאָגראַפיע: „רבי ישראל בעל־שם־טוב (בעש״ט), חייו, שיטתו ופעולתו״ זיטאָמיר תרס״א״.

אנשטאט ארויסצויאגען אזא מחלל־שבת'ניק, האט ר' אליעזר איהם זעהר שען אויפגענומען, געגעבען איהם „שלש סעודות" און „מלוה מלכה", אויך בעשענקט מיט א נדבה און אפילו איהם ניט דערמאנט אן דער עבירה פון חלול־שבת, כדי איהם ניט צו פערשעמען: דער אָרימאן איז געווען אליהו הנביא, וואס האט זיך פערשטעלט אום צו פרופען ר' אליעזר'ן, און פאר זיין גוט הארץ און זיין סבלנות האט ער איהם צוגעזאגט, אז ער וועט האבען א זוהן, וואס וועט עפענען די אויגען דעם גאנצען פאלק, אפילו דעם פראסטען יודען, וואס קאן ניט לערנען און היט זיך אמאל ניט אב פון געוויסע עבירות מחמת ארימקייט און צרות.

ר' אליעזר איז געשטארבען נאך אז זיין איינציג קינד איז געווען זעהר קליין, און די שטאדט־לייט האבען דעם קליינעם ישראל'יק אבגעגעבען אין א חדר אויף קהל'ס הוצאות און האבען געוואלט פון איהם מאכען א למדן, אזוי ווי עס איז געווען דער שטייגער אין יענער צייט. אין חדר האט דאס יונגע קינד געמוזט לערנען 12 שעה אין טאג, און דאס, וואס ער האט געלערנט, האט זיין קינדערשער מח נאר ניט געקאנט פערשטעהן, און דאס קינדערש הארץ, וואס האט געזוכט אין די טרוקענע למודים עפיס לעבעדיגס, פרישעס, איז געבליבען פוסט. די היינטיגע חדרים גיבען אויך גאר ניט דעם קינדערשען הארצען און דער קינדערשער פאנטאזיע, בפרט נאך אין יענע צייטען. דער בעל־שם, וואס איז געווען פון קינדווייז אויף א גרויסער בעל־דמיון און וואס זיין הארץ האט איהם געצויגען צו דער פרייער נאטור, צום פרישען וואלד מיט זיינע שטארקע, גרינע בוימער, זיינע זינגענדיגע פויגעליך און רייכפארביגע בלומען,— פלעגט אנטלויפען פונ'ם דומפפען חדר אין דעם שמעקעדיגען וואלד. דארט פלעגט ער לערנען גאנ'ץ אנדערע זאכען ווי אינ'ם חדר, דארט פלעגט ער גאט דערקענען ניט פון אלטע ספרים, נאר פון גאטס בעשעפענישען, פון דער נאטור אליין. דארט פלעגט ער בעטען פאר גאט אויף זיין קינדערש לשון מיט די פויגעליך צוגלייך, דארט פלעגט ער זיך פיהלען איינס מיט דער גרויסער וועלט, אין וועלכער עס פיהלט זיך אומעטום גאטס קראפט און גאטס גוטסקייט און גרויסקייט...

נאר די שטאדט־לייט, וואס האבען דעם בעל־שם אבגעגעבען אין חדר, האבען דערפון גאר ניט געוואלט וויסען. דאס, וואס ישראל'יק פלעגט אנטלויפען פונ'ם חדר, איז ביי זיי אין די אויגען געווען דער גרעסטער חטא. זיי האבען געזארגט, אז מען זאל דעם יתום אומקעהרען פונ'ם וואלד אין חדר אריין און מען זאל איהם אבגעבען זיין פסק. נאר עס האט גאר ניט געהאלפען: ישראל'יק פלעגט ווידער אנטלויפען. אזוי האט זיך געצויגען א שטיק צייט ביז די שטאדטלייט האבען זיך פונ'ם קינד אין גאנצען מיאש געווען און איהם געלאזט לויפען. ערשט דענסטמאל האט דער בעל־שם דערזעהען, אז ער אליין מוז זארגען צו געפינען עפיס א תכלית פאר זיך. ער ווערט א בעהעלפער ביי א מלמד און אביסיל שפעטער — א אונטער־שמש אין א שול. זענענדיג אין שול האט ער זיך, ווי עס ווייזט אויס, א ביסיל צוגעלערנט. אין דער פרייער צייט, געוועהנליך ביי נאכט, פלעגט ער זיטצען און לערנען, אפט ביז פאר טאג, און דורך זיין גרויסער התמדה איז ער געווארען אויס „עם־הארץ". זיין רייכע פאנטאזיע האט איהם געצויגען צום זוהר, צו דעם מערקווירדיגען ספר, וואס איז פול מיט וואונדער און מיט שענע הארצריהרענדיגע דרשות. אויך די וואונדערשענע אגדות פונ'ם „עין־יעקב" פלעגען איהם שטארק געפעלען. דורך אזוינע ספרים איז זיין גייסט געווארען רייכער און זיינע געפיהלען טיעפער און ווארעמער.

אויף דעם פינפצעהנטען יאהר פון זיין לעבען האבען גוטע מענשען געזעהען דעם בעל־שם חתונה צו מאכען, אזוי ווי עס איז געווען דער שטייגער אין יענער צייט. מיט דער דאזיגער ערשטער ווייב האט ער געלעבט, ווי עס ווייזט אויס, נישט מעהר ווי 4—5 יאהר. נאך איהר טוידט, ארום דעם יאהר 1715, הויבען זיך אן דעם בעל־שם'ס וואנדעריאהרען, וואס האבען זיך געצויגען 25 יאהר נאך אנ'אנד. ער ווערט ווידער א בעהעלפער אין די ארומיגע שטעדטליך יאזלאוויטש, האראדענקע און אנדערע. וועלכע עשירות דאס בעהעלפעריי קאן געבען — ווייס יעדער. אפילו קיין שבת'דיגע בגדים האט זיך דער בעל־שם ניט געקאנט מאכען, און ער פלעגט מוזען געהן אין א גויש פעלציל. אביסיל שפעטער ווערט ער א מלמד אין דערפער, ביי יודישע ארענדארען. דאס איז אויך ניט קיין זעהר גוטע שטעלע, נאר זענענדיג אין דארף פלעגט ער זיך פיהלען נעהנטער צו דער נאטור און האט זיך געקאנט מעהר צולערנען. אויך האט ער זיך א ביסיל בעקאנט מיט די פוילישע „פריצים" און האט זיך אויסגעלערנט זייער שפראך. אין עטליכע יאהר ארום איז ער געווארען א מלמד אין טלוסט, ארום בראד, אין גאליציען. דארט הויבט ער אן צו ווערען בעריהמט אין שטאדט אליין און פיעל מייל ארום, ער ווערט בעקאנט מיט פערשיעדענע רבנים, מען מאכט איהם שוין פאר א „בורר", א „שליש" און נאך אזוינע זאכען, וואס מען גיט זיי איבער נאר א חשוב'ען מענשען. דורך דעם לאזט זיך ערקלערען, ווי אזוי דער רב פון אזא גרויסער שטאדט ווי בראד, ר' אברהם גרשון קוטאווער, וואס איז געווען אין זיין צייט זעהר בעריהמט, האט געקאנט פועל'ן ביי זיך צו געבען זיין שוועסטער דעם בעל־שם פאר א ווייב; הגם ר' אברהם גרשון האט זיין שוואגער נאך א לאנגע צייט געהאלטען פאר א גראבען יונג, ווייל דער בעל־שם האט ניט ליעב געהאט זיך צו בעריהמען מיט זיינע קענטעניס. דער עיקר איז ביי איהם געווען „ניט דאס, וואס איינער קאן אזוי פיעל בלאט גמרא, נאר וועלכע מדות ער האט". עס האט איהם ניט געארט, צי מען לויבט איהם אדער מען בערעדט איהם, צי מען האט איהם ליעב אדער פיינט, צי מען האלט איהם פאר א גרויסען למדן אדער פאר א גרויסען „עם־הארץ". „אז מען איז פערנומען מיט געדאנקען, ווי גאט צו דיענען, קאן מען וועגען אזוינע קלייניגקייטען ניט טראכטען", פלעגט דער בעל־שם זאגען.

ר' אברהם גרשון, ווי אלע גרויסע תלמוד'יסטען אין יענער צייט, האט דאס גאר ניט געקאנט פערשטעהן. ער האט זיך געשעמט צו האבען א שוואגער א פראסטען מענשען, האטש זעהר א קלוגען און א פרומען, און ער האט געפרופט מיט איהם לערנען תורה; נאר דער בעל־שם האט זיך ניט געוואלט אבגעבען מיט דער טרוקענער גמרא. ר' אברהם גרשון האט דאס איהם ניט געקאנט מוחל זיין און האט פארגעלייגט זיין שוועסטער, דעם בעל־שם'ס ווייב, איינס פון די ביידע: אדער זי זאל זיך גט'ן מיט איהר מאן, אדער זיי זאלען ביידע ארויספאהרען פון בראד. די שוועסטער האט בעשלאסען בעסער ארויסצופאהרען איידער זיך צו שיידען פון איהר געליעבטען מאן, און דער רב האט פאר זיי געקויפט א פערד און וואגען. זיי האבען זיך בעזעטצט אין א דארף צווישען קוטאוו און קאסאוו, צווישען גאליציען און בוקאווינע, ניט ווייט פון די הויכע בערג, די קארפאטען, מיט זייערע וועלדער פון בוק און סאסנעס. די שענע נאטור האט דא ווידער געווירקט מיט איהר וואונדערבארען צויבער אויף דעם גרויסען בעל־דמיון. עד האט דא געוואהנט צווישען די ריעזען־בערג כמעט אליין,— אליין מיט זיינע גרויסע געדאנקען, וועלכע זענען אויך געווען הויך און מעכטיג ווי די קארפאטען־בערג... דא

האט ער נאך מעהר און נאך טיעפער דערקענט דעם גאט פון דער גאנצער נאטור, און זיינע פארשטעלונגען פון דעם בעשעפער און זיינע בעשעפענישען זענען געווארען נאך ברייטער און נאך העכער און טיעפער. און ער, וואס א גאנצע נייע וועלט האט נעלעבט אין איהם, האט זיך אין זיין מאטעריעלען לעבען בענוגענט מיט טרוקען ברויט, וועלכען ער האט פערדיענט דורך דעם, וואס א פאר מאל אין דער וואך פלעגט ער אנגראבען זאמד פון די בערג, מאכען דערפון לעהם, און דאס פלעגט זיין ווייב אוועקפיהרען אויף זיין פערד און וואגען אין די ארומיגע שטעדטליך, אום עס דארט צו פערקויפען.

אין א צייט ארום קומט דער בעל־שם צוריק קיין בראד. זיין שוואגער זוכט פאר איהם ארבייט, נאר דער בעל־שם איז שוין אזוי ווייט אין גאר אנדערע עולמות, אז ער טויג צו קיין זאך ניט, אפילו ניט א משרת צו זיין ביי זיין שוואגער. איינמאל האט איהם ר׳ אברהם גרשון מיט גענומען פאר א פוהרמאן. ר׳ אברהם גרשון איז אין וואגען איינגעשלאפען און דער קוטשער, דער בעל שם, האט זיך אזוי פערטראכט, אז ער האט אריינגעפיהרט די פערד אין א זומפף און ר׳ אברהם גרשון האט געמוזט ברייננען גוים פון דארף, זיי זאלען ארויסשלעפען די פערד און וואגען פון דער בלאטע.

כדי ער זאל דאך האבען פון וואנען צו לעבען, לערנט דער בעל־שם שחיטה און ווערט א שוחט אין קשילאוויטש, ניט ווייט פון יאזלאוויטש, וואו ער איז פריהער געוועזן א בעהעלפער. אין יאזלאוויטש איז דענסטמאל געוועזן רב ר׳ הירש מרגלית. ער האט געהאט צוויי זיהן, וואס האבען אמאל געלערנט ביים בעל־שם און וואס זענען דערנאך בעריהמט געווארען אין גאנ׳ץ פוילען פאר גרויסע גאונים. זיי האבען אזוי ליעב געקראגען דעם בעל־שם, אז זיי האבען זיך ארויסגעגנב׳עט פון דער היים און צוויי וואכען נאך אנ׳אנד זענען זיי אבגעוועזען ביים בעל־שם, וואס זיי האבען איהם גאר ניט געקאנט גענוג אבלויבען. אזא כח האט שוין דער בעל־שם דענסטמאל געהאט צוצוציהען צו זיך! די דאזיגע צוויי תלמידים זענען דעם בעל־שם געבליעבען טריי זייער גאנצען לעבען און די חסידות האט מיט זיי מיט רעכט געקאנט שטאלצירען.

א קורצע צייט שפעטער ווערט דער בעל־שם א שיינקער, און אין שיינק פלעגט ער אפט פערקויפען בראנפען אזוי ווי א פראסטער משרת. דער שיינק האט איהם אזוי וועניג איינגעטראגען, אז ער האט געמוזט ארומפאהרען מיט זיין פערדיל איבער די דערפער און צו פערדיענען דורך שחיטה. אמאל, אז זיין פערדיל איז געפאלען אין מיטען וועג, האט ער זיך געמוזט אליין איינשפאנען און אליין שלעפען דעם וואגען.

די שיינקעריי האט איהם ניט געקאנט ערנעהרען און ער ווערט וויעדער א מלמד אין טלוסט. זיין ארימקייט איז דא ניט קלענער געווארען: ער געהט אנגעטהון א מין גראבען אויבערשטען בגד, וואס מען האט איהם דענסטמאל גערופען „טוזליק”, און „די פינגער פון די פיס פלעגען זיך ביי איהם ארויסזעהען דורך די צוריסענע שיך”. ער פלעגט מיט זעהר גרויסע התפעלות דאווענען און זיך זעהר אפט טובל זיין אין מקוה. דערפאר האט מען איהם אנגעהויבען צו האלטען פאר א צדיק און מען פלעגט איהם ברייננען קראנקע צו היילען. נאר ער פלעגט דערפון גאר ניט וועלען הערען. אז ער פלעגט קומען אויף ימים נוראים קיין בראד, פלעגט ער זיך פיהרען א ביסיל משונה׳דיג, ניט ווי אלע פרומע יודען; און אז ר׳ אברהם גרשון פלעגט איהם פרעגען, פון וואנען נעהמט ער אזעלכע מנהגים, פלעגט ער אזוי ווי אויף צו להכעים אנווייזען אויף ושארגאנישע ספרים, וואס נור דער פראסטער המון פלעגט לערנען פון זיי דינים. אז ר׳ אברהם גרשון האט אמאל געפונען דעם זוהר ביים בעל־שם, האט ער עס ביי איהם צוגענומען, האלטענדיג זיין שוואגער פאר א פראסטען מענשען, וואס קאן אין דעם זוהר גאר ניט פערשטעהן. אין דעם האט זיך דער בראדער רב געווים טועה געוועזן. עס איז ניט געוועזן קיין מענש, וואס זיין גאנצער כאראקטער זאל איהם פעהיגער מאכען צו פערשטעהן דעם זוהר, ווי דער בעל־שם. דער מערקווירדיגער ספר מיט די שענע פאנטאזיעס און מיט די גרויסארטיגע פאעטישע בילדער איז געוועזן ווי געבוירען פאר דעם גרויסען נאטורקינד און פאנטאזיאר פון די קארפאטען. נאך עטליכע יאהר האט דער בעל־שם געלערנט קבלה, זיך פערטיעפט אין אייגענע געדאנקען, געזוכט, געגריבעלט, און סוף כל סוף האט ער געפונען א נייעם וועג. זיין פאנטאזיע האט זיך פערבינדען מיט זיינע ריינע געפיהלען און הויכע געדאנקען — און דער ארימער מלמד ווערט אין איין צייט א „בעל־שם”, וואס טהוט וואונדער און ווייזט מופתים, און א גרויסער לעהרער פאר א גרויסען טהייל פונ׳ם יודישען פאלק, וועלכען ער האט געגעבען נייע פארשטעלונגען פון גאט, פון דעם מענשען און פון די גוטע און די שלעכטע מדות. דאס איז אפשר געוועזן דאס גרעסטע וואונדער, וואס דער בעל־שם האט בעוויעזען ביי זיין לעבען און נאך זיין טוידט...

(פארטזעטצונג קומט).   יוסף קלויזנער.

צוריק אויף דער שטעלע.

דריי יאהר איז יענקיל ליבערמאן געוועזן אין ווארשוי, אין זיין שטעדטיל האט מען איהם כמעט שוין פערגעסען. נאהענטע בעקאנטע האבען נור געוואוסט, אז ער איז אין ווארשוי און לויט ווי מען זאגט „מאכט” ער דארטען גאנ׳ץ גוט.

אט איז ער געקומען אהיים צו זיינע עלטערן, ארימע בעלי־בתים אין א קליין שטעדטיל.

— איז וואס מאכסטו פארט? האט איהם געפרעגט דער טאטע בערוהענדיג זיך אביסיל נאך זיין זוהנ׳ס פלוצליכען קומען.

— ניש־קשה... האט זיך יענקיל געשטארקט שטאלץ צו ענטפערן,— גאנ׳ץ גוט!...

דער טאטע האט אויף איהם אויסגעשטעלט די אויגען און יענקל׳ען האט זיך געדאכט, אז דער טאטע ווייס שוין אלץ, אז דער טאטע קלערט: אי, ביזטו א גאר נישט! און יענקיל האט געפיהלט, אז אויב ער וועט ניט אנרעדען עטליכע שטארקע ליגענס, וועט ער זיין זעהר ניט קיין שענער גאסט, וועט דער טאטע איהם זאגען מיט א שמייכעלע פון א חכם: „וואס האב איך דיר פאר דריי יאהרען געזאגט? — פאהר ניט! סדנא דארעא חד הוא, אומעטום איז תהו ובהו, אומעטום זענען געשעפטען אין דער ערד, וואס איז מיר ווארשוי, וואוהין פליהסטו? און איידער צו הערען די ווערטער פון טאטען איז יענקלען ליעבער דער טוידט און ער הויבט אן, נאך דעם טאטענס אלערליי שאלות, געמאכטערהייט זיך צו היטצען:

— עט, טאטינקע... וואס דערצעהלט מען דיר און ווי דערצעהלט מען דיר, עס איז דאך ווארשוי, פערשטעהסטו מיך, עס איז דאך ווארשוי... דארטען איז...

און יענקיל וויל פארשטעלען וואס ווארשוי איז, ווי גליקליך איז מען, אז מען פאלט אריין אהין! בולווארען, טעאטערן, גערטנער, קאנדיטערייען, קארעטען, ווי אזוי מען לעבט דארטען א גוטען טאג... נאר די

נאוואליפיע גאָם מיט זיין פינסטערן צימעריל, וואו ער האָט געוואָהנט, לויפט איהם דורך פאַר זיינע אויגען און דער צונג קען זיך נישט קערעווען אויסצורעדען ווייטער אַ וואָרט...

— נו, דער־צעהל, דערצעהל! טרייבט איהם דער טאַטע.

נאָר יענקיל שטאַמעלט נאָך אַפּאָר ניט דייטליכע ווערטער און ווערט ענדליך ענטשוויגען.

די מוטער שטעהט אין אַ ווינקעל און בעטראַכט איהר יענקלען מיט אומעדיגע בליקען. עפּיס געפעלט איהר ניט זיין גאַנצער הילוך: דער הוט איז משונה הויך און ערטער־ווייז צעבויגען, דער סורדוק הייננט אויף איהם, ווי ניט פאַר איהם גענעהט, איהר ווילט זיך שטאַרק איהם פרעגען, צי איז אין וואַרשוי ביליג אַלטע קליידער, זי פיהלט אָבער, אַז דער זוהן קען זיך דערפון בעליידיגען און ניט ווילענדיג רייסט זיך ביי איהר נור אַרויס אַ בעמערקונג:

— יענקיל איז נעביך השך ווי די ערד!...

יענקיל ווערט פון דער בעמערקונג נאָך מעהר חשך. די אויגען ווערען איינגעגראָבענער. צום אָנפאַנג פערליערט ער זיך, נאָר באַלד ענטפערט ער ווענדענדיג זיך צו דער מוטער:

— דאס איז פון דער רייזע. דריי טעג אַז מען פאָהרט אין אַזא ענגשאַפט — אַ קלייניגקייט וואַרשוי — אַ וועלט פאָהרט!...

— ס'טייטש, פון וואַרשוי געדויערט דאָך נור אַ טאָג דאָס פאָהרען, בעמערקט דער טאַטע פערוואונדערט.

יענקיל ווערט רויט, אין קאָפּ גיט איהם אַ קלאַפּ: אַריינגעפאַלען. עס געלינגט איהם אָבער גלייך צו ענטפערן:

— יאָ, דאָס פאָהרען געדויערט טאַקי נור איין טאָג, אָבער דאָס צוקלויבען זיך...

אין שטיביל ווערט שטיל. אלע פיהלען זיך ווי פערשולדיגט, ווי זיי וואָלטען אַ מאוסע זינד בעגאַנגען וואָס איינער ווייס פון דעם צווייטען און מען שעמט זיך אויפצוהויבען די אויגען איינע אויף די אַנדערע.

— בתי־מדרשים זענען דאָרטען פאַרהאַן עפּיס אַסך? פרעגט פלוצים דער טאַטע, ווי ער וואָלט וועלען צושטערען די שטילקייט, וואָס דריקט אַזוי.

יענקיל ווערט פרעהליכער און שטאָלצער. דאָ וועט ער קענען רעדען דעם ריינעם אמת און איהם זאָל עס ניט שאַדען... ער גלייכט זיך אויס, מאַכט אַ טראָט צום טאַטען נעהענטער און צוקאָכט זיך:

— די מעשה איז אַזוי... שוהלען איז דאָרטען אַסך פאַרהאַן... אַ קלייניגקייט וואַרשוי, נאָר זייערע שוהלען זענען ניט ווי ביי אונז, ביי זיי איז שטיבליך, חסידישע שטיבליך, דאָרטען זענען דורכאויס חסידים, משוגעים, ממש משוגעים... געהען אין לאַנגע קאַפּאָטעס, אין שטריימעליך און אין גאַרטלען. און יענקיל רעדט אַסך; ער דערצעהלט, ווי אַזוי מען רעדט דאָרטען און ברענגט לדוגמא אַפּאָר ווערטער „ענקער", „יאַך", „סאַרנע", נאָר ער דערפיהלט אָבער ענדליך, אַז דער טאַטע הערט גאַר ניט, אַז דער טאַטע וויל נור וויסען דעם עיקר, צי האָט ער פערדיענט דאָרטען געלד, צי האָט ער געבראַכט געלד און וועגען די בתי־מדרשים, די חסידים און וועגען דאָרטיגען לשון איז אַ שפּעטערדיגע זאָרג.

נאָר רעדען וועגען זיך אַליין האָט יענקיל ווי מורא, און אין שטיביל ווערט ווידער שטיל... אַלע פיהלען זיך ניט גוט, נאָר ערגער פאַר אַלעמען פיהלט זיך די מוטער. זי וואָלט וועלען צוגעהן צו יענקל'ען גאָר נאָהענט, אַריינקוקען איהם טיעף אין די אויגען און פרעגען: וואָס מאַכסטו? דערצעהל! זי מערקט אָבער, אַז יענקיל בעהאַלט זיך עפּיס, וויל עפּיס ניט אויסזאָגען; און איהר מוטערש האַרץ שרעקט זיך: פערשיידענע מיאוסע פּרנסות פון אַ גרויסער שטאָדט לויפען איהר דורך אין קאָפּ; און קוקענדיג לאַנג אויף יענקיל'ס משונה'דיגען הוט דאַכט זיך איהר, אַז ער איז געווען דאָרטען אַ קאַטערינשציק...

אויף מאָרגען, נאָכ'ן אָרימען פריהשטיק, איז יענקיל אַרויסגעגאַנגען אין גאָס, און געהענדיג האָט ער ניט געוואוסט וואָס צו טהון, צי זאָל ער פערשפּילען דעם פּאַלטא און דער ראָק זאָל זיך ניט זעהען, צי פערקעהרט. ער האָט ניט געקענט משער זיין, וואָס קומט אויס מעהר ניי — דער ראָק צו דער פּאַלטאָ, ער האָט זיך פערשפּילעט און אָבגעשפּילעט, ווייטער פערשפּילעט און ווידער אָבגעשפּילעט, ביז ער איז געקומען צו דער איבערצייגונג, אַז ביידע אי דער ראָק אי דער פּאַלטא זעהען אויס אַלט און אָבגעטראָגען און ער זעהט אין זיי אויס ווי איין אָרימער פראָנט, וואָס ווערט אַזוי אויסגעלאַכט ביי זיי אין שטעדטיל און דעם גאַנצען וועג האָט ער אויף זיך געכעס'ט אי דערפאַר, וואָס ער איז געקומען אַהיים אין אַזוינע בגדים, און אַז דער שוואַרץ יאָהר האָט איהם שוין אַהער געטראָגען, טאָ וואָס איז ער אַזוי שוואַך און קען נישט גובר זיין זיך אַליין. ער ווייס דאַכט זיך גאַנץ גוט, אַז אָרימקייט איז קיין שאַנד ניט, פערקעהרט אַ כבוד. אלע עהרליכע מענשען זענען אָרים, ער האָט זיך ניט געוואָלט פערקויפען פאַר געלד, און דאָך, ווי געפאַלען ער איז, און ער קנייפּט די באַקען מען זאָל מיינען, אַז ער האָט דאָרטען גליקליך געלעבט: וואָס טהוט ער דאָס? צו ליעב וואָס?

און געהענדיג אַזוי פערטיעפט אין אומוטהיגע געדאַנקען, האָט ער דערזעהען, ווי קעגען איהם געהט פעררייסען דעם קאָפּ אליה לייבעס, אַ „בעל־הבתיש'ער בחור", זיינער אַנ'אַמאָליגער חבר. יענקיל האָט איהם אַלע מאָל פיינד געהאַט פאַר זיין פּוסטקייט, פאַר זיין פראַנטעווען, און דערזעהענדיג איהם איצטער אין אַ נייעם שוואַרצען הוט, און אַ שוואַרצען פּאַלטא, האָט ער איהם נאָך מעהר פיינד געקריגען און ער האָט איהם געוואָלט אויסבוייכען, נאָר יענער האָט איהם גלייך בעמערקט, האָט איהם אָבגעשטעלט און אויסשטרעקענדיג איהם די האַנד, האָט ער פרעהליך אויסגעשריען:

— אַ סאַר' אַ גאַסט! יענקיל, וואָס מאַכסטו?

נאָכהער האָט ער יענקל'ען בעקוקט פון קאָפּ ביז די פיס, ווי ער וואָלט איהם געוואָלט אָבשאַצען וויפיעל ער איז ווערט, און דערזעהענדיג, אַז די בגדים זענען אַלט און יענקיל אַליין איז חשך, האָט ער איהם טיעף אין די אויגען ווי אַ סלעדיוויאַטעל אַריינגעקוקט און נישט ערוואַרטענדיג פון יענקלען קיין ענטפער, האָט ער מיט אַ רחמנות־פּנים אַליין געענטפערט:

— אַ פּנים ניט אַזוי גוט... האַ?...

יענקיל איז רויט געוואָרען, ער האָט זיך דאָך געשטאַרקט צו ענטפערן:

— נננ... ניש־קשה... גאַנץ גוט!...

דער חבר האָט אַ קוועטש געטהון מיט די פּלייצעס, ווי ער וואָלט געזאָגט: עפּיס ניט קענטיג, און ער האָט געפרעגט:

— זאָג מיר, גוטער ברודער, וואָס טהוסטו דאָרטען?

— „אַי זאָל ער ליגען אין דר'ערד". האָט יענקיל אין האַרצען געשאָלטען און האָט קוים, צווישען די ציינער, אַרויסגעזאָגט:

— אין אַ פאַבריק פון היט,

— ווי קומסטו אהין? האט דער חבר מיט פארשענדע בליקען געפרעגט. — יענקיל האט שוין ניט געקענט אויסהאלטען און האט צורייצט געענפערט:

— איך קום! וואס מאכט עס אויס ווי!

דער חבר איז געבליעבען שטעהן ניט געפינענדיג מעהר קיין ווערטער. ער האט נור א קוק געגעבען אויף יענקיל׳ס פאלטא, נאכהער אויף זיין אייגענעם, אין מה צוגענלייכט וועלכער איז בעסער, א שמייכעל געטהון, און שמייכלענדיג צופריעדען, האט ער יענקלען אויסגעצויגען די האנד און קאלט געזאגט:

— א גוטען! מיר וועלען זיך נאך זעהן!...

— אדיע, אדיע! האט יענקיל דעמוטהיג זיך פערנייגט און פרייער אבגעאטהעמט.

און ווי פיעל בעקענטע יענקיל האט דעם טאג ניט בעגעגענט האט ער יעדערן אויף זיין פראגע, וואס מאכסטו? געענטפערט:

— „ניש־קשה... גאנ׳ן גוט", און יעדערן א בעזונדער ליגען אויסגעקלערט.

— נו, אביסיל ליגענס פאר א טאג אנגעזאגט! האט ער צוריק געהענדיג געטראכט — פוי, האט ער אויסגעשפייט, דערמאנענדיג זיך, ווי פאר איינעם האט ער זיך אזוי צעהיצט מיט זיין גליקליכקייט דארטען, אז ער האט זיך ארויסגעהאפט, אז ער איז דארט בוכהאלטעד ביים גרעסטען גביר ישעיהו קאטלאווער. צום אונגליק האט יענער געהערט פון דעם ישעיה קאטלאווער, אז ער לאזט צו זיך קיין לוטוואק אויפ׳ן שוועל ניט ארויף... „ווי מיאוס, ווי מיאוס!" קלאפט איהם אין קאפ — „איך קען אפילו קיין גלאטען ליגען ניט זאגען!..."

און געהענדיג האט ער זיך געפיהלט, ווי שווערע שטיינער וואלטען זיין הארץ צופרעסען, איהם האט זיך געוואלט געפינען חאטש איין מענשען און דערצעהלען איהם דעם אמת, אז ער האט דארט קיין שטעלע קיינמאל ניט געהאט, אז ער האט די גאנצע דריי יאהר זעהר שלעכט געלעבט, אז ער האט דארט געהונגערט און געפרארען, ניט געהאט צייטענווייז וואו צו נעכטיגען און פלעגט בלאנזשען א גאנצע נאכט איבער די גרויסע לאנגע גאסען... אז פאר די דריי יאהר איז ער אפילו איין מאל טעאטער ניט געוועזן, אפילו אין גארטען ניט, ווען די מוזיק פלעגט שפילען און מען פלעגט דארפען צאהלען פאר׳ן אריינגאנג; אז דארטען זענען פארהאן אסך אזעלכע, ווי ער, און מיט זיי פלעגט ער זיך געפינען און צוזאמען ליידען, טהיילען זיך מיט׳ן לעצטען ביסען... אז... אח, ווי פיעל צרות ער האט צו דערצעהלען! ער האט זיך אזוי פיעל אנגעזעהן — נויט, הונגער, עלענד!... נאר ווי אזוי דערצעהלט מען דאס? יעדער, וואס פרעגט איהם, וואס מאכסטו, ווי לעבסטו, דאכט זיך איהם, וויל הערען נור א גוטען ענטפער, אז ער לעבט דארטען גליקליך, ניט חלילה פאר גוטע פריינדשאפט וועגען, נאר ווייל מיט א גליקליכען מענשען איז בעסער צו ריידען, ליעבער צו פערברענגען און איין אונגליקליכער מענש ארט קיינעם ניט און איז קיינעם ניט אינטערעסאנט, אפילו די אייגענע טאטע־מאמען ניט...

און קלערענדיג אזוי איז ער אין כעס געווארען; אין כעס געווארען אויף זיך, אויף די בעקענטע, וואס האבען איהם געפרעגט וועגען זיין לעבען און אויף די עלטערן; און פאר כעס האט ער זיך בעשלאסען צו דערצעהלען פון היינט אן דעם אמת?

וואס האט ער זיך וואס צו שעמען? ער וועט אלץ דערצעהלען! ער וועט זאגען ווי דער טאטע האט איהם טאקי אמאל געזאגט, אז סדנא דארעא הד הוא, אז אומעטום איז תהו ובהו, נויט, דלות, עלענד; אז אומעטום זענען די רייכע—רייך און גליקליך און די ארימע—ארים און אומגליקליך... אז ער וועט שוין צוריק ניט פאהרען — ער וועט בלייבען דא און וועט שלום ווערען מיט׳ן לעבען און רוהיג טראגען דעם יאך פון ארימקייט... עס וועט פון איהם א בארג אראב!...

אז ער איז אבער אהיים געקומען און דער טאטע האט איהם נאך א לאנגען שווייגען נעפרעגט, „נו, וואס קלערסטו, יענקיל, דו בלייבסט שוין אפשר א היגער?" האט ער גלייך, ניט נעקלערטערהייט, ארויסגעריסען די ווערטער פון מויל:

— ניין, איך פאהר צוריק אויף דער שטעלע... אין ווארשוי...

און אין קאפ האט איהם געקלאפט און דאס הארץ האט אין איהם געוויינט, און א קול האט אין איהם געשריען:

— געוואלד, וואס שעם איך מיך? וואס דערצעהל איך ניט דעם אמת? האטש פאר איין מענשען, חאטש פאר׳ן אייגענעם טאטען?...

אברהם רייזען.

דריי חופות.

צוויי רויטע און איין שווארצע.

א מעשה פון אונטער די הרי־חשך.

ערשטער טהייל.

א.

דער פאלאץ, דער מלך מיט דער בת מלכה, דעם מלך׳ס עגמת־נפש.

ווייט, ווייט, אונטער די הרי חשך, אויף יענער זייט סמבטיון, איז דא א מדינה מיט׳ן נאמען „וואונדער־לאנד", וואו די רויטע יודען וואהנען. און אין דער מדינה „וואונדער־לאנד", אין דער שטאדט, וואו דער מלך וואהנט אין „גלויבשטיין", דער רעזידענץ, איז געשטאנען אמאל א הויכער ווייסער מארמארנער פאלאץ. און שען איז געוועזן דער ווייסער מארמארנער פאלאץ, וואס ער איז געוועזן אין א רייכען גרינעם גארטען, ווי אין א גרינעם ים מיט זיינע הינדערטער גאלדענע זיילען און טויזענדער ברילאנטענע שויבען.

און צופיסענס פון דעם ווייסען מארמארנעם פאלא׳ן האט שטיל גערוישט, און ווי פערהלומט געפלאסען א קלאר קריסטאלען טייכיל; און פוןביידע זייטען איז דאס טייכיל געוועזן ארום בעקרענצט מיט די פיינסטע בלומען, צווייגען, די איידעלסטע געוויקסען. און אין דעם קריסטאלענעם קלארען טייכיל האבען ארומגעבליצט, ארומגעטאנצט טויזענדער גאלדענע פישליך, און פון אויבען, איבער דעם בלאהען וואסער־שפיגעל, האבען זיך געהויבען און מיט טויזענדער זענען ארומגעשוואומען שוואנען, ווייסע ווי שניי, מיט די דינע לאנגע ווייסע העלזער און לאנגע, פערשפיצטע געלע שנאבלען...

עס האט פערנומען די אויגען!

אם שענסטען האט עס אויסגעזעהן ביי נאכט, ווען די לבנה האט געשיינט.... דער מארמארנער פאלאץ האט זיך אבגעשפיגעלט אין טייך צוזאמען מיט דער לבנה און די שטערען... די בליצענדיגע גאלדענע פישליך האבען לוסטיג געהיפט און געטאנצט און זענען איבערגעשפרונגען פון איין גאלדענער זייל צו דער צווייטער, פון איין ברילאנטענער שויב צו דער צווייטער, און די שניי־ווייסע שוואנען זענען ערנסט און לאנגזאם אריבערגעשוואומען פון איין זילבערנעם שטיק נעפעל צום צווייטען, פון איין גאלדען שטערנד׳ל צום צווייטען...

און פֿערציטערט ווי פֿאַר גרויס ליעבשאַפֿט האָבען זיך אַרום דעם אַלעם געפֿלאָכטען די פֿיינסטע וואונדערליכסטע שאָטען, פֿון די בלומען און געוויקסען וואָס האָבען געבליהט אויף ביידע זייטען פֿון טייכיל... און אַז עס האָט זיך נאָך דערביי געלאָזט הערען דער שפּיעל־פֿויגעל פֿון צווישען די 2 צווייגען. וואָס האָבען זיך געבויגען אונטער די לאַסט פֿון גאָלדענע פּירות, האָט מען ווירקליך געמיינט אַז עס איז קיין גאָרטען נישט דאָ, קיין פּאַלאַץ נישט דאַ — אַז עס איז אַין גאַנצען אַ חלום, אַ פֿערכשופֿטער חלום...

און דאָך איז עס קיין חלום ניט געוועזען.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

געקעניגט האָט דאַמאָלס ביי די רויטע יודליך, אין דער מדינה „וואונדערלאַנד" שלמה דער זיבען און צוואָנציגסטער, אונזער שלמה המלך'ס אור־אור־אייניקעל; און ער האָט עס געוואָהנט אין דעם פּאַלאַץ, ער מיט זיין איינציגע טאָכטער, — די בת־מלכה — שולמית.

שוין פֿינפֿצעהן יאָהר איז שוין דער מלך איין אלמן געוועזען, ער האָט אָבער נישט חתונה געהאַט, ווייל ער האָט זיין „אויג אין קאָפּ" זיין צווייטער נשמה דער בת־מלכה, קיין שטיעפֿמוטער נישט געוואָלט געבען.

און די בת־מלכה איז די גרויסע ליעבשאַפֿט ווערט געוועזען.

אַלע מעלות און מדות טובות האָט זי געהאַט פֿון איהר פֿאָטער דעם מלך; דערצו האָט זי נאָך נאָך געלייטזעליגט מיט אַ שענקייט, וואָס האָט אַלע אויגען פֿערבלענדט.

און ווייל די בת־מלכה איז נישט עהנליך געוועזען נישט צום פֿאָטער און נישט, עליה השלום, צו דער מלכה, האָט מען געגלויבט, אַז די מוטער, האָט זיך, זענענדיג אויף דער צייט, אין אַ מלאך פֿון הימעל פֿערקוקט...

אין גאַנץ „וואונדער לאַנד" האָט איהר שענקייט געשמ'ט, נאָר ליעב האָט מען זי געהאַט פֿאַר איהר נוטסקייט, פֿאַר איהר גוט האַרץ, פֿאַר איהר גוט אויג און האַרציגע פֿרומקייט.

טאָג טעגליך פֿלעגען זיך פֿאַר'ן ווייסען פּאַלאַץ פֿערזאַמלען אָרימע לייט, אלטע, קראַנקע, און אַלע, וואָס האָבען געברויכט הילף, און די בת מלכה פֿלעגט צו זיי אַרויסקומען מיט איהר חבר'טאָרען דבורה'לע, יואב'ס דעם משנה למלך'ס טאָכטער, זיי האָבען אַלע אויסגעהערט, בעשענקט און בעגאַבט, געהאָלפֿען און געהיילט...

כדי די בת־מלכה זאָל נישט דאַרפֿען יעדעס מאָל געלד בעטען, האָט איהר דער פֿאָטער, דער מלך, געלאָזט צומאַכען — און האָט איהר איבערגעגעבען — אַ צווייטען גאָלדענעם שליסעל צו זיינע אוצרות; און ביים אוצר האָט ער נאָך געשטעלט אַ אויסגעלערנטען פּאַפּיגיי, וואָס פֿלעגט, דערזעהענדיג די בת־מלכה אויסרופֿען:

— „נעם מלאכ'ל, נעם! נעם מיט פֿולע הענד און גיעב פֿון פֿולען האַרץ!"

און דעם מלך'ס אוצרות זענען דערפֿון נישט קלענער געוואָרען, פֿערקעהרט עס איז אין זיי די ברכה אַריין, וואָס מעהר דער מלך מיט דער בת־מלכה האָבען פֿערטהיילט, פֿולער זענען געוואָרען די אוצרות, און דאָס איז אַ סימן, אַז זיי האָבען אנגעשלאָגען מיט זייער צדקה!

און ביי דעם אַלעם איז דער מלך, שלמה דער זיבען און צוואַנציגסטער, נישט גליקליך געוועזען,

אונטער דער זיידענער חופה, אויפֿ'ן גאָלדענעם בעט פֿלעגט דער מלך איבערוואַכען גאַנצע נעכט, נישט צושליסען קיין אויג און הערען די טריט פֿון די סאָלדאַטען, וואָס זענען געגאַנגען אויף און אָב פֿאַר'ן פּאַלאַץ אויף דער וואַכט.

אין וואונדער־לאַנד איז נאָך דאָס געוויסען פֿון אַ מענש ביי דער גאַנצער ממשלה וואָס לאָזט אַמאָל נישט שלאָפֿען; ביי שלמה דעם זיבען און צוואָנציגסטען איז אָבער דער פֿאַל נישט געוועזען... און די סבּה, פֿאַר וואָס ער שלאָפֿט נישט, וועלען מיר געוואָהר ווערען אין צווייטען קאַפּיטעל.

* * *

דאָס צווייטע קאַפּיטעל.

ב.

דער קוקו, די כשופֿמאַכערין, און דער בת־מלכה'ס שבועה.

איינמאָל, ל"ג בעומר, איז די בת מלכה מיט איהר חבר'טאָרען דבורה, געגאַנגען אין נאָהנטען וואַלד אַריין שפּאַצירען...

אַז די פֿייגעליך אין וואַלד האָבען זיי דערזעהען, האָבען זיי אנגעהויבען פֿרייער און פֿרעהליכער צו זינגען. די פֿייגעליך האָבען נישט געוואוסט, אַז איינע פֿון די קינדער איז אַ בת־מלכה און די צווייטע איז דעם משנה למלך'ס טאָכטער, זיי האָבען נור געוואוסט אַז דאָס זענען די האַרציגע קינדער, די גאָלדענע קינדער, וואָס שיטען זיי עסענוואַרג, ווען זיי בעווייזען זיך נור פֿאַר'ן פּאַלאַץ.

און דאָס זענען די קינדער וואָס שפּייזען זיי אַ גאַנץ יאָהר מיט קעניגליך — ווייסברויט, שבת־חלה מיט זאַפֿרען און שבת־שירה מיט'ן פֿיינסטען האָניג־לעקעך...

און לכבוד די האַרציגע מיידעליך איז געוואָרען אַ זעלטענער קאָנצערט. — קנאַק, ברידער, קנאַק! — האָט גערופֿען פֿון איין צווייג צו דער צווייטער, — לכבוד די גאָלדענע מיידעליך, לכבוד די האַרציגע מיידעליך!

די בלומען, וואָס בעהאַלטען זיך תמיד צווישען הויכען גראָז, אין שאָטען אונטער די בוימער, וואָס ציטערען שטאַרק פֿאַר יעדע ליידיגע האַנד און פֿאַר יעדען שווערען טריט, די בלימליך האָבען עס דערהערט און האָבען אַזוי געטראַכט:

— „אַז פֿייגעליך לויבען, איז אַודאי אמת! פֿייגעליך ווייסען פֿון קיין חניפֿה נישט! דאַרף מען פֿאַר די מיידעליך קיין מורא נישט האָבען!"

און די בלימליך האָבען אַרויסגעשטעקט די פֿיינע קעפּעליך פֿונ'ם טיעפֿען גרינעם גראָז; און זיי האָבען פֿריי און לוסטיג געאָטהעמט, אַז דער גאַנצער וואַלד איז פֿול געוואָרען מיט די פֿיינסטע בשמים!

און די הירשען און די סאַרנעס, וואָס בעהאַלטען זיך שוין צווישען ד' פֿערפֿלאָכטענע צווייגען, ווען זיי דערהערען נור אַ שאָרך, האָבען זיך איצט אויך אַרויסגערוקט און געקוקט אויף די מיידעליך מיט געטרייע האַרציגע אויגען, ווי נאָר סאַרנעס און הירשען קענען קוקען!

און דעמאָלט האָט זיך די פֿרעהליכע בת־מלכה אויך פֿערגלוסט צו זינגען; אַזוי פֿול איז איהר געוואָרען אין יונגען האַרצען; קיים אָבער האָט זי נור געעפֿענט דאָס קרעלענדע מיילעכיל, זענען מיט

אמאָל אלע פֿייגעליך שטיל געבליבען; זיי ווילען אויך הערען ווי אזא גאָלדענע מיידעלע זינגט...

איין קוקו האָט זיך צו שפּעט איינגעהאַלטען און דבורה דעם משנה למלך'ס טאָכטער האָט איהם צום ערשטען דערזעהען.

און דעם משנה למלך'ס טאָכטער איז נעהנטער צוגעגאַנגען צום קוקו און האָט איהם האַלב גלויביג האַלב שפּעטיש געפֿרעגט;

— קוקו, ווי אַלט איז אצונד מיין כעשערטער?

דער פֿויגעל הויבט אָן רופֿען: קוקו; קוקו; אָהן אַ שעור און דבורה האָט לאַכענדיג אָבגעצעהלט 518 יאָהר.

און ווי אַ זילבערן גלעקיל האָט איהר קול געקלונגען.

די בת־מלכה האָט איהם דערהערט און איז אויך צוגעגאַנגען צום קוקו און האָט איהם געפֿרעגט:

— און ווי לאַנג, זאָג, וועל איך לעבען, חכם מיינער אויפֿ'ן בוים?!

און דער פֿויגעל האָט ווידער גערופֿען: קוקו, קוקו.

און ווער ווייסט וויפֿיעל ער וואָלט אָבגעצעהלט, ווען דער בת־מלכה זאָל נישט געוועזען איבערדיסיג ווערען צו צעהלען.

זי האָט איהם איבערגעהאַקט און געפֿרעגט:

— און וויפֿיעל יאָהר האָט נאָך גאָט מיין גוטען פֿאָטער בע־שערט?

עס האָט זיך איהר, דער גוטער בת־מלכה געוואָלט, ד'ער קוקו זאָל אצונד אויך רופֿען און רופֿען און נישט אויפֿהערענדיג צו רופֿען ווי פֿריהער.

די בת־מלכה, אָבער, איז געבליבען ווי פֿערשטיינערט, פֿון קוקו האָט מען שוין מעהר נישט געקענט אַרויסקריגען אַ טאָן.

און די דערשראָקענע מיידעליך האָבען זיך מישב געוועזען אויפֿצוזוכען די כשוף־מאַכערין, וואָס האַלט זיך אויף אין וואַלד, און זי איבערצופֿרעגען, צי האָט זיך נור דער קוקו בעליידיגט, צי עס האָט טאַקי איין אונגליק צו בעטייטען.

און קוים האָבען זיי דערפֿון געטראַכט, האָט זיך בעוויזען אַ כאַסע קליינע, וואונדערליכע, לוסטיגע, און פֿערשידענפֿאַרביגע היה'ליך, וואָס האָבען אנגעהויבען אַרומצוטאַנצען, אַרומצושפּרינגען און פֿאַר־אויס צו לויפֿען, און זיי האָבען זיי אַזוי נאָך געוויזען דעם וועג צו דער כשוף־מאַכערין.

די כשוף־מאַכערין איז געשטאַנען אַרומגערינגעלט מיט קעניג־ליך און וועווערקעס, וועלכע זי האָט געשפּייזט און געוועזען איז זי אַלט און איינגעשרומפּען, זי האָט אָבער געקוקט מיט אַזוינע גוטהאַר־ציגע אויגען, אַז די קינדער האָבען זיך פֿאַר איהר נישט דערשראָקען, און זענען צוגעקומען נעהנטער. פֿאַר האַרץ־וועהטיג האָט די בת־מלכה נישט געקענט רעדען, האָט די משנה־למלך'ס טאָכטער פֿאַר איהר גערעדט.

— אַלטע — האָט זי געפֿרעגט — ווי לאַנג וועט איהר פֿאָ־טער לעבען?

אויסזאָגען, אַז דאָס איז אַ בת־מלכה האָט זי נישט געוואָלט, די מכשפֿה זאָל נישט מורא האָבען צו זאָגען דעם אמת.

— הע? האָט די מכשפֿה איבערגעפֿרעגט.

און דבורה האָט נאָך אמאָל איבערגעחזרט די שאַלה: און האָט געטייט דערביי אויף דער בת־מלכה מיט'ן פֿינגער.

די מכשפֿה איז אָבער, ווי עס זעהט אויס, גוט טויב געוועזען און דבורה'ס טייט מיט'ן פֿינגער האָט זי נאָר אַנדערש פֿערשטאַנען; זי איז געוואוהנט געוועזען צו מיידעליך וואָס פֿרעגען, ווען מען וועט זיי אַ חופּה שטעלען.

דעריבער האָט זי געענטפֿערט:

— ווענען? דעם פֿיינעם טאָכטעריל! איי! אַזאַ שענע! אַזאַ גאָלד! פֿון מזרח און מערב וועט מען זיך דאָך צו איהר צוזאַמענ־קומען! אין קורצען אַ חופּה זיין! אין קורצען!

און דבורה האָט זיך געמוזט שטעלען אויף די שפּיץ פֿינגער און אַריינשרייען דער כשוף־מאַכערין אין אויער איהר פֿערלאַנג.

און דעמאָלט ערשט האָט די כשוף־מאַכערין דערהערט און זי האָט אַזוי געענטפֿערט:

— „איהר פֿאָטער וועט דערלעבען — דעם טאָג פֿון איהר חופּה!"

די בת־מלכה האָט אַ שרעקליכען געשריי געטהון, און אין דער־זעלבער מינוט זענען פֿערשוואונדען די מכשפֿה מיט איהרע חיה'ליך. —

די סאַרנעס, די הירשען האָבען זיך בעהאַלטען, די פֿייגעליך מיט די בלומען זענען פֿערשוואונדען געוואָרען...

אין שטילען וואַלד האָט זיך נאָר געהערט ווי די האָליך־ווערם פּיקען אין די בוימער'ס הערצער און די בת־מלכה'ס שבועה: אַז זי וועט קיינמאָל, קיינמאָל ניט חתונה האָבען; דער פֿאָטער איהרער זאָל לעבען, ער זאָל זי איבערלעבען!

דערנאָך האָט זי נאָך דבורה'ן בעשוואָרען אַז דאָס אלץ זאָל בלייבען בסוד...

מיר וועלען זעהען ווי זיי האָבען שטיל געהאַלטען וואָרט.

ל. פּרץ.

א יודישער ליטעראַרישער יום־טוב אין קיעוו.

דעם 3 אפּריל האָבען די יודישע ליטעראַטען אין קיעוו גע־פֿייערט דעם 25־יעהריגען ליטעראַרישען יובילעאום פֿונ'ם בעוואוסטען העברעאישען שריפֿשטעלער ל. ל. שולמאַן, וועלכער איז בעקאַנט אויך אונזערע לעזער מיט זיין גרויסען ווערק „די געשיכטע פֿון דער יודישער זשאַרגאָן ליטעראַטור" (דער אָנהויב פֿון דעם ווערק איז אָב־געדרוקט אים יודישען אין דער „יוד. פֿאָלקסביבליאָטהעק" פֿון שלום־עליכם 1888, און איצט גיט זיך דאָס אַרויס אין גאַנצען אים העברעאישען דורך דער חברה „אחיאסף" אין ווארשא.)

אין אונזער נישט־יודישען קיעוו, דאָרט וואו יודען הייגען כמו ווי אין דער לופֿטען, איז דער דאָזיגער יודישער יום־טוב געוועזען אַ נייעס, וואָס ביי אונז האָט מען כמעט אַזעלכעס נאָך נישט געזעהען. עס האָבען זיך אין דעם אָבענד צונויפֿגעזאַמעלט ביים יובילאַר אים הויז ביז הונדערט פּאַרשוין פֿון פֿערשיעדענע קלאַסען: ליטעראַטען, מחברים, קאָרעספּאָנדענטען, משוררים, דאָקטוירים, יוריסטען, ציוניסטען, מיליאָנערען, משכילים, סוחרים, לעהרער — אַלע זענען געוועזען גלייכע אָנגעלייגטע געסט, אַלע האָבען זיך געפֿיהלט אַז זיי געפֿינען זיך אויף אַ ניימאָדנעם יודישען יום־טוב. אויך האָבען מיר געהאַט זעהר פֿיינע געסט פֿון פֿרעמדע שטעדט: ה"ה אחד־העם, לעווינסקי, יהל"ל,

יעלין און אנדערע, וואס האבען אריינגעטראגען פיעל לעבעדינקייט אין דעם דאזיגען אבענד.

דער פרעזידענט פונ'ם יובילייע־קאמיטעט, אונזער געלעהרטער הערר צייטלין, האט געעפענט די אסיפה און האט אויסגערופען, אז דאס יובילייע הויבט זיך אן, איז אויפגעשטאנען ה' לאזאר בראדסקי און האט בעגריסט מיט עטליכע ריהרענדע ווערטער די אסיפה, און האט געשענקט דעם יובילאר א מתנה — א פאנד פון עטליכע טויזענד רובל אויף א סטיפענדיום אין דער וואלאזשינער ישיבה אויף דעם נאמען פונ'ם יובילאר, און די חברה „חובבי שפת־עבר" אין קיעוו האבען אונטערגעטראגען דעם יובילאר א גאנץ שענעם אלבאם מיט זעהר א קונציגען שיר פון דעם בעוואוסטען העברעאישען משורר יהל"ל, וועלכען דער משורר אליין האט פארגעלייענט. נאכדעם האט דער פרעזידענט ערקלעהרט דעם עולם, אין וואס בעשטעהט דער יום־טוב, און ה' וויסבערג האט געלייענט אים העברעאישען א קורצע לעבענס־בעשרייבונג פונ'ם יובילאר מיט א רשימה פון אלע זיינע חבורים, און אונזער ראבינער ד"ר יאמפאלסקי האט אין א טאלאנטפאלער רעדע גענעבען איין אויספיהרליכען איבערזיכט איבער דאס ערשטע ווערק פונ'ם יובילאר „ממקור ישראל", וואו דער מחבר רעדט וועגען היינע און בערנע, און אויך איבער אלע ווערק פון ה' שולמאן, איטליכעס בעזונדער. זעהר א שענעם שיר פון ה' ראזעט האט פארגעלייענט דער מחבר אליין און דער שיר איז איינגעטהיילט געווארען צום אנדענקען צווישען די געסט. נאכדעם האט א ווארעמע רעדע נעהאלטען דער דאקטאר מאנדעלשטאם אים דייטשען, און דער געלעהרטער יוריסט בארא'ץ אים רוסישען, און עס זענען פארגעלייענט געווארען טעלעגראמען און בריעף, וואס האבען געבענשט דעם יובילאר פון פערשיעדענע שטעדט און לענדער: ה"ה אבראמאוויש, ס. אשכנזי, בן עמי, ד"ר בערנפעלד, בן אביגדור, ברייניו, גארדאן, גאראדעצקי, גאלדבערג, דובנאוו, דינעסזאהן, הורוויץ, ד"ר ווילענקין, זינגער, זלאטאפאלסקי, הורגין, האשקעס, יפה, כהן מרדכי בן הלל, לילענבלום, א. א. לובארסקי, ד"ר י. לוריא, לודוויפאל, מרגלית, מאזע, ניסענבוים, סירקין, סאקאלאוו, ספעקטאר, סמאלענסקי, פענח, פריץ, פרישמאן, פרידבערג, פרידמאן, ד"ר קאנטאר, ד"ר קאמינקא, קאצענעלענבויגען, ראווניצקי, ראזענבלאט, ראבינאוויטש, פראפעססאר שטיינשניידער (בערלין), שאפירא, און אויך פון פערשידענע חברות און רעדאקציעס: „אחיאסף", „תושיה", „המליץ", „הדור", „דער יוד" „הצפירה", „עכא דע ציוניסט" (פאריז), „שפה ברורה" (בערלין) און נאך אנדערע.

ארום האלבע נאכט האט זיך דער עולם געזעצט צום טיש און עס האבען זיך אנגעהויבען די „טאסטען". דעם ערשטען טאסט האט געטרונקען אויף פראסט יודיש אין א פרעהליכען טאן ה' שלום עליכם; ער האט אנגעוויזען אז דער יובילאר איז איין אמת'ער מליץ־יושר פאר אונזער זשארגאן, וואס האט קענען זיך מתנגדים נישט נאר צווישען די „אריסטאקראטען" וואס שעמען זיך מיט א יודיש ווארט, מיט א יודישען נאמען און מיט א יודישער נאז, נאר אויך צווישען אונזערע העבראיסטען: אונזער יובילאר איז דער ערשטער העברעאישער שריפטשטעלער, וואס האט געהאט אין זיך א שטארקייט צו קריינען דעם זשארגאן מיט'ן נאמען „ליטעראטור". — ה' אחד העם, וועלכער איז בעגייסטערט בעגריסט געווארען פונ'ם גאנצען עולם, האט געהאלטען זעהר א געלענצענדע רעדע נישט נור איבער דעם יובילעאום גופא, נאר אויך איבער פערשידענע עקסטרעמען אין אונזער יודיש וועלטיל...

און ה' לעווינסקי האט געטרונקען א טאסט אלס העברעאישער פעליעטאניסט אינ'ם נאמען פון אלע יודישע פעליעטאניסטען. נאכדעם האבען גערעדט אויף העברעאיש ה' ילין (פין פאלעסטינא) און ה' דארעווסקי, און אים רוסישען: ד"ר העגדעלמאן, ד"ר יאמפאלסקי, ד"ר בענדרעסקי, לעוו בראדסקי, לעאן אשכנזי, דוד גורעוויץ און צום לעצט דער יובילאר אליין. ביז שפעט אין דער נאכט האט דער עולם פערבראכט גאנץ געמיטליך, אויפגעליינט, און מע איז זיך צוגאנגען אהיים מיט ווארעמע געפיהלען און מיט גוטע עררינערונגען פונ'ם דאזיגען אמת'ן יודישען ליטעראַרישען יום־טוב אין קיעוו.

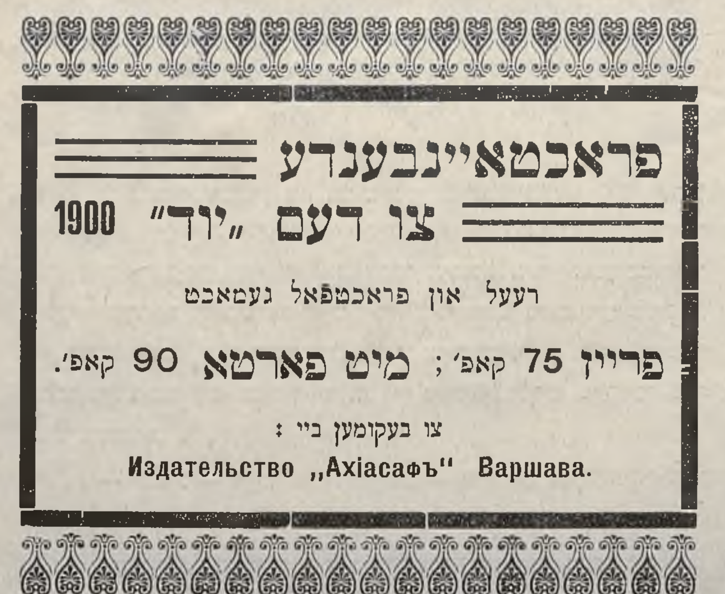
* * *

לעצטע נייעס.

— פון א זיכערער קוועלע איז מען אונז מודיע, דאס די דעלעגאציע, וואס עס איז אויסגעקליבען געווארען אויף דער אדעסער אסיפה פון די חובבי ציון, פאהרט אין גיכען קיין פאריז. אין פאריז וועט אויסער די דעלעגאציע פון אייראפא אויך צוזאמענגעקומען א דעלעגאציע פון די יודישע ארבייטער אין ארץ־ישראל. דער צוועק פון דער דעלעגאציע איז צו פועל'ן ביי יק"א און ביי דעם באראן ראטשילד א געארדענטע אונטערשטיצונג פאר די ארבייטער און פאר די קאלאניסטען, כדי צו שאפען א־בייט פאר די פועלים און כדי בעהילפיג צו זיין די קאלאניסטען צו ווערען זעלבסטשטענדיג.

נדבה.

פיר די ארבייטער אין ארץ ישראל געקליבען דורך ה' שלמה פרעטשעפ אין לייפציג, אויף דער התונה פון ה' וואלף אבער: 6 מארק.

Verlag „Achiasaf". Verantwortlicher Red. M. Berkowi z. — Herausgeber u. Buchdruckerei Josef Fischer Krakau.